REVISTA CULTULUI MOZAIC din R.P.R.

Anul X – Nr. 115 12 pagini, 75 bani

ADAR B – NISAN 5725 • APRILIE 1965

Redacţia: str. D. Racoviţă, 8 — telefon 13.25.38

Telegrame

CĂTRE

CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMÎNE

Cu profundă durere, Comunităţile evreieşti, clerul şi credincioşii cultului mozaic din R.P.R. împărtăşesc doliul întregului popor la încetarea din viaţă a celui mai iubit conducător al ţării, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Nemărginita lui dragoste de popor, neprecupeţita-i putere de sacrificiu, înţelepciunea lui strălucitoare şi munca neobosită ce a depus-o pentru înflorirea şi propăşirea patriei îi vor ţine vie amintirea.

Strîns uniţi în jurul tovarăşilor săi de muncă vom munci şi vom lupta pentru împlinirea idealurilor sale nobile.

Dr. Moses Rosen
Şef rabinul cultului mozaic
şi preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti (M.) din R.P.R.

DOMNULUI

ION GHEORGHE MAURER
PREŞEDINTELE CONSILIULUI DE MINIŞTRI AL R.P.R.

Comunităţile evreieşti, clerul şi credincioşii cultului mozaic din Republica Populară Romînă amestecă lacrimilor lor laolaltă cu lacrimile întregului popor la mormîntul deschis al înţeleptului şi iubitului conducător al ţării, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Pilda vieţii sale închinată dreptăţii şi adevărului, a muncii sale neobosite şi a nemărginitei sale puteri de sacrificiu puse în slujba poporului, va rămîne deapururi vie.

Vom sfinţi memoria sa muncind şi luptînd, după sfatul şi îndrumarea tovarăşilor săi de muncă, pentru propăşirea scumpei noastre patrii — Republica Populară Romînă.

Dr. Moses Rosen
Şef rabinul cultului mozaic
şi preşedintele Federaţiei Comunităţilor Evreieşti (M.) din R.P.R.

GHEORGHE GHEORGHIU-DEJ

OMUL — da, Omul cu literă majusculă. *Omul* care a întruchipat omenia în cea mai nobilă accepţiune a acestui cuvînt, iată ceea ce domină, mai presus de toate celelalte uriaşe calităţi cu care a fost înzestrată personalitatea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Elanul şi spiritul de sacrificiu l-au adus în fruntea luptătorilor pentru o lume mai bună şi mai dreaptă.

Curajul şi dîrzenia cu care a înfruntat fărădelegea şi tirania l-au zvîrlit în temniţe şi lagăre.

Glasul său a exprimat tunetul mulţimilor, care a făcut să se prăbuşească zidurile Ierihonului modern, al unei nedrepte orînduiri; el a fost mesagerul unei noi lumi, a dreptăţii şi a păcii.

Fiecare victorie a forţelor progresului găsea întrînsul pe minunatul său crainic.

Vocea lui oţelea conştiinţele, călea sufletele, încorda braţele a milioane de truditori, căci ea proclama ferma lor voinţă de a ridica tot mai sus clădirea fericirii lor.

Înţelepciunea lui a călăuzit destinele ţării, de la robie spre libertate, iar mîinile sale au scris cea mai glorioasă pagină din frămîntata istorie a poporului romîn — pagina deplinei sale eliberări naţionale, sociale şi economice.

Toate laolaltă, întreg buchetul de alese virtuţi ale acestei personalităţi erau emanaţia unei supreme calităţi: bunătatea. Prin fereastra ochilor săi luminoşi, calzi şi învăluitori, mulţimile, cu al lor sănătos simţ psihologic, au zărit o inimă generoasă şi nobilă, o „inimă înţelegătoare" לב שומע aşa cum şi-a dorit-o cel mai înţelept dintre oameni, Solomon.

Priveau masele în sus, nu numai spre conducătorul înţelept şi neînfricat, nu numai spre cîrmaciul iscusit şi curajos, ci şi spre *Omul* pe care l-au iubit cu o dragoste nespusă, căci din inima lui radiau spre dînşii razele unei nemărginite dragoste. Fiecare cetăţean avea acest sentiment, care îi era pavăză şi îndemn totodată.

Populaţia evreiască, comunităţile mozaice din R.P.R. sînt şi ele pătrunse de acest sentiment şi lacrimile lor se amestecă cu acele ale întregului popor, pe mormîntul prea timpuriu al marelui om de Stat. Din inima sa caldă şi bună a izvorît întotdeauna o generoasă şi umană atitudine de apărare a tuturor celor oropsiţi şi prigoniţi. Din fundul temniţei, glasul său a răsunat cu vigoare împotriva oricărei discriminări între rase, naţiuni sau religii. Cu necruţătoare logică el a combătut antisemitismul, în toate formele sale şi l-a înfierat cu ultima energie. Consecvenţi principiilor pentru care a luptat o viaţă întreagă, Gh. Gheorghiu-Dej, împreună cu tovarăşii săi de idei şi de muncă, ne-au redat libertatea şi demnitatea umană. Libertatea noastră religioasă, ca şi a celorlalte culte, de care ne bucurăm pe deplin în orînduirea democraţiei populare, îşi găseşte obîrşia în acelaşi spirit de înalt umanism, care caracterizează filozofia despre viaţă a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Legămîntul întregului popor este şi legămîntul nostru. Strîns uniţi în jurul înţelepţilor tovarăşi de luptă ai marelui dispărut, vom continua strădaniile spre a-i împlini idealul, spre a-i realiza opera. Spiritul său, spiritul *Omului* care luptă pentru ca *Omenia* să domine în această lume, va lumina deapururi cărările acelora care se îndreaptă pe drumul fericirii.

Şef rabin
Dr. MOSES ROSEN

In cadrul serviciului divin din seara zilei de vineri 26 martie 1965, Eminenţa Sa d. Şef rabin dr. Moses Rosen a rostit necrologul pentru preşedintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Romîne, Gheorghe Gheorghiu-Dej.

In toate templele şi sinagogile din ţară, deservenţii de cult sau preşedinţii instituţiilor respective au dat citire acestui necrolog.

TIKTIN, GASTER, ŞĂINEANU

Numele lui Moses Gaster, Hayman Tiktin şi Lazăr Şăineanu s-au înscris în istoria culturii romînești prin contribuția pe care aceștia au adus-o într-un domeniu foarte important — știința limbii. Deși proveniți din medii sociale diferite, deși diferiți ca formație și sistem de gîndire, ei au avut comun dragostea pentru limba română, interesul pasionat pentru cultura țării, pentru continua ei propășire. Atît de puternice au fost aceste simțăminte, încît asupra lor nu au impietat nici condițiile extrem de grele, de pionerat, în care tustrei au fost nevoiți să-și ducă activitatea, nici vicisitudinile soartei — doi dintre ei, Gaster și Săineanu și-au pierdut vederea — nici ingratitudinea ce le-a arătat guvernanții de atunci ai țării. Nevoiți să se expatrieze, și Gaster, și Tiktin, și Săineanu au rămas departe de țară, aceeași iubitori ai limbii romîne, aceeași truditori neobosiți pe ogorul culturii romînești, continuînd să adauge, și acolo, alte cărămizi la edificiul culturii romînești. La moartea lui Tiktin, profesorul Nicolae Iorga relevînd personalitatea dispărutului a vorbit despre el ca despre „un om așa de învățat, așa de modest, așa de bun, cu atîta iubire față de acest popor..." Aceste cuvinte pot servi ca epitaf nu numai pentru viața lui Tiktin, ci și pentru cea a lui Gaster și Săineanu.

Toți trei și-au început activitatea în a doua jumătate a secolului trecut, într-o perioadă cînd se zidea fundamentul culturii romînești.

Lui Hayman Tiktin i-a fost dat să contribuie la două opere fundamentale ale culturii romînești din acea perioadă : gramatica și dicționarul limbii romîne.

Coborîtor dintr-o veche și vestită familie rabinică, Tiktin avea 20 de ani cînd apăru la Iași, prin 1869, ocupîndu-se cu o rîvnă și dragoste uimitoare de limba romînească. Felul cum a învățat romînește este o pildă rară de disciplină științifică și de pasiune pentru obiectul unui studiu. Lipsa unui dicționar ar fi descurajat pe oricare altul. Pe Tiktin însă, l-a îndemnat să recurgă la un mijloc eroic : a început „o adunare de fișe în care îmi notam toate cunoștințele asupra limbii romînești, căpătate fie din citirea operelor literare, fie din vorbirea zilnică. Continuînd neîntrerupt această activitate, crescu, în scurgerea vremii, numărul fișelor la mai multe sute de mii și astfel sosi momentul în care îmi puteam să-mi pun întrebarea dacă n-ar fi nimerit să mă apuc eu însumi a scrie dicționarul care lipsea."

După mai puțin de un deceniu de la venirea sa la Iași, Tiktin stăpînea atît de bine limba, încît își începu colaborarea la revistele din Iași cu studii din domeniul filologiei romînești.

În anul 1889 gruparea cărturarilor ieșeni în frunte cu Grigore Cobălcescu, A. D. Xenopol, Vasile Burlă, întemeiază „Societatea științifică din Iași". Tiktin primește însărcinarea de a conduce partea literară și lingvistică a revistei „Arhiva", organul societății. Era și aceasta o recunoaștere a pregătirii excepționale pe care o avea în domeniul cunoașterii limbii romînești. Foarte însemnată este contribuția lui Tiktin la fixarea și adoptarea ortografiei fonetice în scrisul romînesc. După cum a scris N. Iorga „Tiktin o să conteze în istoria erudiției romînești.

În anul 1894 apare Gramatica lui Tiktin, în două volume, despre care alt filolog, T. Pizani avea să scrie mult mai tîrziu : „Gramatica lui Tiktin mai este și astăzi, după 46 de ani, cea mai bună gramatică pe care o avem. Studiind limba romînă, Tiktin a pătruns mai adînc în sufletul ei."

Opera de căpetenie a vieții sale este dicționarul romîn-german în trei mari tomuri, primul fiind pus sub tipar în anul 1895.

O contribuție dintre cele mai însemnate la studiul limbii și folclorului romînesc a adus și rabinul Moses Gaster (1858—1939)

Semnificativ pentru interesul pe care Gaster l-a arătat de timpuriu limbii romîne este pînă și faptul că diploma de doctor în filozofie a obținut-o pentru o teză care a marcat o cotitură în studiul limbii romîne.

Numit, în anul 1881, conferențiar la catedra de istorie și literatură romînă la universitatea din București, rabinul doctor Moses Gaster desfășoară o rodnică activitate didactică și științifică, pentru care își atrage admirația cercurilor de cultură. Aceeași laborioasă activitate depune și în conducerea Ateneului, pe atunci cel mai înalt for științific al țării. Referindu-se la activitatea sa din acea perioadă, ziarul „Romînia" din 14 februarie 1884 a scris : „Gaster a ridicat instituția aceasta la demnitatea unei academii". Dar, poate, cea mai înaltă recunoaștere a meritelor lui Moses Gaster la dezvoltarea culturii romînești constituie stima și prețuirea de care s-a bucurat din partea lui Mihail Eminescu, de care-l legau și legături de prietenie.

Apariția, în anul 1883, a operei lui Gaster, *Literatura populară romînă* a însemnat un moment în evoluția culturală a țării. Șapte ani mai tirziu apare monumentala operă *Crestomația romînă*, rodul unei munci de peste 10 ani și pe care Gaster a continuat s-o completeze de la o ediție la alta, pînă la sfîrșitul vieții. Vastă antologie a producției literare populare, ea este în același timp o frescă a vieții materiale și spirituale a poporului romîn, tezaur al limbii și fanteziei sale poetice.

Un deschizător de căi noi în lingvistica romînească a fost și Lazăr Săineanu (1859—1934). Ca suplinitor la catedra lui B. P. Hașdeu, Săineanu s-a făcut remarcat pentru talentul său pedagogic, ca și pentru marea sa cultură de specialitate. Lucrările sale „Istoria filologiei romîne", apărută în anul 1892, dar mai cu seamă „Basmele romîne în comparație cu legendele antice clasice și în legătură cu basmele popoarelor învecinate și ale tuturor popoarelor romanice" îl impun ca un specialist remarcabil al folclorului romînesc și european.

În anul 1900 Lazăr Săineanu a dărult culturii romînești opera sa monumentală în trei volume : „Influența orientală asupra limbii și culturii romîne", fructul unei munci neîntrerupte de 15 ani. Ea a fost încununată de două mari dinstincții academice : Institutul Franței îi acordă premiul Volnay, iar Societatea de lingvistică din Paris primul premiu Bibescu. Astfel, datorită și lui Săineanu, cultura romînă se afirmă pe plan european.

Lazăr Săineanu este și autorul unei prodigioase opere didactice, care îmbrățișează învățămîntul limbilor romînă, latină și germană. Dicționarele sale au fost instrument de lucru în mîna a numeroase generații, pe care le-a ajutat să pătrundă în sfera culturii. Dar cartea didactică cea mai importantă a lui Săineanu este „Dicționarul universal al limbii romîne", primul dicționar, mai ales pentru uzu' școlilor, care a îmbrățișat limba națională în toate manifestările vieții moderne : literatură, știință, arte, meserii, industrie etc.

Tiktin, Gaster, Săineanu : trei savanți-pionieri, a căror viață și operă sînt revelatorii nu numai din punct de vedere științific, ci și prin dragostea pasionată pe care au vădit-o pentru limba și cultura poporului romîn, pentru contribuția pe care au adus-o la continua propășire a culturii romînești.

Și cei trei savanți sînt departe de a constitui un caz izolat. O întreagă pleiadă de oameni de știință, scriitori, artiști, publiciști evrei au cultivat cu dragoste și pasiune limba romînă, limba lor maternă.

S. Beniamin

„ELECTRICA!"

„Electrica, electrica !.."

Înalt, slab, ușor adus din spate, cu cutia de plăcinte atîrnată pe piept, era o apariție nelipsită pe străzile Bucureștilor dinaintea celui de al doilea război mondial. Din zori și pînă seara tîrziu, pe arșiță sau pe ger, pe timp senin ca și pe ploaie, era mereu la postul său, îmbiind, rugînd, implorînd trecătorii cu bietele sale plăcinte cu cartofi. Era în picioare 12—14—16 ore pe zi, șapte zile pe săptămînă, căci el nu avea sărbătoare. Și nu era deloc singurul : ca dînsul erau zeci, sute, mai tineri sau mai vîrstnici, înalți sau scunzi, cu nelipsita cutie de lemn sau de tablă prinsă pe piept. În această cutie se afla toată averea lor : cîteva duzini de mosorele, testele cu ace de păr, uneori o „partidă" de batiste sau de ciorapi dintre cei mai ieftini. Din zori și pînă noaptea cutreerau străzile orașului în căutarea clienților. Aproape pe fiecare dintre ei îi aștepta acasă o mamă bătrînă, o nevastă bolnavă, cîțiva copii rahitici. Îl așteptau să le aducă pîinea cea de fiecare zi, bani pentru a putea chema un doctor, sau a cumpăra un medicament. De aceea ,omul era mereu grăbit, agitat, neliniștit, în panică. Cu glas răgușit, în care se simțea reflexul unei teribile drame omenești, își striga marfa, își chema, de fapt implora, trecătorii...

În anii fascismului el, mărunțul negustor ambulant, a devenit calul de bătaie și obiectul de batjocură al huliganilor dezlănțuiți. Nu odată sărmana lui tarabă a fost răsturnată, „marfa" risipită, iar omul scuipat, bătut și călcat în picioare. El, nenorocitul el — cel respins de la orice ocupație productivă, cel exploatat deopotrivă și de conaționali și de ceilalți, era scos vinovat de toate relele și pus să plătească oalele sparte de alții.

„Electrica, electrica !..."

De fapt a fost un strigăt al disperării, dintr-o epocă nedreaptă și neomenoasă, pe care fără aceasta a depășit-o pentru totdeauna.

Astăzi, oropsitul ambulant de altă dată e un om cu rostul său, liber și egal în drepturi cu toți cetățenii acestei țări. Fiii săi sînt oameni cu calificare certă, utili societății, unii dintre ei au trecut prin universitate și sînt ingineri sau medici apreciați.

E și în acest fapt un semn al marelui progres ce s-a realizat în această țară.

.V R.

Cititorii despre revista noastră

Într-o scrisoare primită de la *Samuel Galperin*, din orașul *Orenburg — U.R.S.S.* se spune : „Nu un interes oarecare trezește această revistă, ci unul de mare însemnătate. Mi-e sufletul plin de bucurie și vă sînt extrem de recunoscător pentru plăcerea spirituală ce mi-a provocat această revistă, mică în format, dar plină de conținut... D-zeu să vă bucure inimile așa precum dvs. ne-ați bucurat pe noi cu această revistă în genere și mai ales cu limba ei idiș, așa de suculentă, așa de populară, parcă ai sta de vorbă cu mama".

Fabricarea azimei
Ilustrație la cartea „Minaghim", Amsterdam, sec. XVI

HAD GADIA

Had gadia este un poem în limba arameică ce se cîntă spre sfîrșitul sederului. Forma sa este fixă, în fiecare vers este introdus un nou personaj și întreaga narațiune se repetă. În cuprinsul poemului este vorba de un ied pe care tata l-a cumpărat pentru doi guldeni ; iedul este mîncat de o pisică, pisica este mușcată de un cîine, cîinele este lovit de un baston, bastonul este mistuit de foc, focul este stins de apă, apa este înghițită de bou, boul este înjunghiat de măcelar, măcelarul este luat de îngerul morții... La rîndul său, îngerul morții este nimicit de Dumnezeu. Refrenul este *had gadia, had gadia* — Un singur ied, un singur ied.

Poemul este de origină folclorică, avînd circulație în cultura mai multor popoare. Versiunea în limba germană pare să fie bazată pe un vechi poem francez. Cercetătorii au identificat versiuni înrudite în greacă modernă și chiar în cultura siameză.

Pentru prima dată poemul apare în Hagada imprimată la Praga în anul 1590. El lipsește în toate hagadele anterioare, iar în cele de rit sefard nu a fost inclus niciodată. Autorul a scris acest poem în Germania, pe la jumătatea secolului al XVI-lea. Se pare că a folosit limba arameică pentru că începutul cărții e scrisă în aceiași limbă.

Poemului i s-a atribuit un sens alegoric : tatăl e Dumnezeu, iedul, poporul său, cele două monezi — tablele legii, pisica și celelalte personaje sînt popoarele care au dominat lumea începînd din antichitate. Încheierea pare să indice izbăvirea finală.

Had gadia se intonează pe felurite melodii, unele vesele, altele ușor melancolice.

Conținutul său epico-filozofic a inspirat pe mai mulți poeți și scriitori, printre care pe Israel Zangwill, care a scris o turburătoare nuvelă cu acest titlu.

COMUNICĂRI

Institutul pentru studii talmudice din București — Chevra Sas — aduce la cunoștința coreligionarilor că în fiecare sîmbătă la orele 4 după masă au loc cursurile de midraș, pirkei avot și talmud. (Bava Metzia). Cursurile se țin la sinagoga „Avram Ber Zissu" din str. Mămulari.

•

Centrul de carne *kașer* al Comunității Evreilor din București funcționează în fiecare săptămînă, în localul din curtea sinagogii Ohr Hudoș din str. Sticlari, pentru coreligionarii membri ai acestei comunități.

•

Cursurile de Talmud Tora ale Comunității Evreilor (M) din București funcționează zilnic, în afară de sîmbătă, la sinagogile : Malbim, din str. Bravilor, Baron Hirsch, din str. Bradului, Voința, din Calea Moșilor, Eșua Tova, din str. Atena, Aizic Ilie, din stra. Vînători și Credința, din parcul Toneanu (Vitan).

•

Ca și în anii precedenți, Federația Comunităților Evreiești (M) din R.P.R. a pus la dispoziția comunităților evreiești vin ritual pentru Pesah, produs sub supravegherea religioasă a Consiliului superior rabinic. De asemenea, s-a dat în acest an și șliboviță rituală, lucrată sub același control religios.

APRILIE 1965 — אדר ב׳—ניסן תשכ״ה

1	J			ד	28	כח
2	V		ערב ראש חדש	פ	29	כט
3	S	Roș Hodeș	תזריע. ראש החו׳ ר״ש. פ׳ החדש	ש	1	א
4	D			ז	2	ב
5	L			מ	3	ג
6	M			ד	4	ד
7	M			ש	5	ה
8	J			ד	6	ו
9	V			פ	7	ז
10	S	Șabat Hagadol	מצורע. שבת הגדול	ש	8	ח
11	D			ז	9	ט
12	L			מ	10	י
13	M			ד	11	יא
14	M			מ	12	יב
15	J		בערב בודקין חמץ	ד	13	יג
16	V	Ajun de Pesah	ערב פסח	פ	14	יד
17	S	Pesah ziua I	פסח יום א. טל בערב סעודה	ש	15	טו
18	D	Pesah ziua II	פסח יום ב	ז	16	טו
19	L	Hol Hamoed z. I	חול המועד יום א	מ	17	יז
20	M	" " " II	ב " " "	ד	18	יח
21	M	" " " III	ג " " "	ש	19	יט
22	J	" " " IV	ד " " "	ד	20	כ
23	V	Șvii șel Pesah	שביעי של פסח	פ	21	כא
24	S	Ahron șel Pesah. Izkor	אחרון של פסח. יזכור	ש	22	כב
25	D			ז	23	כג
26	L			מ	24	כד
27	M			ד	25	כה
28	M			ש	26	כו
29	J			ד	27	כז
30	V			פ	28	כח

PESACH 5725 • פסח תשכ״ה

PESACH

de rabin I. M. ZALMAN

„Să-ţi aduci aminte toată viaţa ta de ziua cînd ai ieşit din ţara Miţraim." (Deuteronom XVI, 3).

Porunca biblică e respectată şi în fiecare an, timp de o săptămînă celebrăm cu bucurie acest eveniment. Dar dece o săptămînă şi nu o zi, aşa cum alte popoare obişnuiesc a aniversa ziua libertăţii? Răspunsul la această întrebare îl aflăm în străvechile foliante, unde miracolul Ieşirii ne este înfăţişat în deplina sa lumină.

Pesahul nu are corespondent în viaţa altor popoare, pentrucă el celebrează întîmplări şi evenimente ce aparţin exclusiv istoriei poporului evreu. E, să recunoaştem, o istorie neobişnuită, iar Pesahul nu face excepţie în această privinţă. Astfel, nu numai ieşirea din robie s-a produs în condiţii neobişnuite, dar chiar şi înrobirea a avut loc într-un mod cu totul singular. Într-adevăr, ea s-a produs nu prin forţa armelor, nu prin război, ca la alte popoare. Fiii lui Iacov au intrat în robie ca... oaspeţi doriţi şi respectaţi, ca invitaţi ai lui Faro, autocratul ţării. „Faro a zis lui Iosif: tatăl tău şi fraţii tăi au venit la tine. Iată ţara Miţraim este deschisă înaintea ta: aşează pe tatăl tău în cea mai bună parte a ţării. Să locuiască în ţinutul Goşen; şi dacă găseşti printre ei oameni destoinici, pune-i în fruntea turmelor mele." (Genesa, 47, 5—6). Din oaspeţi doriţi, iudeii au ajuns curînd robi oropsiţi, supuşi la muncile cele mai grele, la piramide.

Urmaşii celor 70 de oameni din casa lui Iacov au rezistat însă tuturor încercărilor. Ei nu şi-au pierdut fizionomia lor distinctă şi deşi profetul Ieheschiel ne spune că adoptaseră cultul idolatriei, urmaşii lui Iacov au continuat totuşi să se păstreze ca o entitate distinctă. E desigur, acesta un fapt neobişnuit, căci istoria ne învaţă că deobicei cuceritorii se amestecă cu cei cuceriţi, dînd naştere unor neamuri noi. Aşa a devenit Galia Franţa, Iberia Spania ş.a.m.d.

Neobişnuit de grele au fost şi condiţiile în care sclavii iudei au fost puşi să trăiască în cadrul puternicului imperiu al lui Faro. „Atunci egiptenii au adus pe copiii lui Israel la o aspră robie. Le-au făcut viaţa amară prin lucrări grele de lut şi cărămizi şi prin tot felul de lucrări de pe cîmp. Şi în toate muncile acestea pe care-i sileau să le facă erau fără pic de milă." (Exodus I 13—14). Disproporţia între atotputernicia lui Faro şi neputinţa robilor săi iudei era atît de evidentă, încît orice tentativă de a schimba prin luptă soarta era dinainte sortită eşecului.

În aceste condiţii, fapta lui Moşe şi Aron, care se înfăţişează înaintea lui Faro şi după stăruinţe îndelungate obţin eliberarea neamului lor apare pe drept cuvînt providenţială. Căci numai voinţa divină a putut inspira acţiunile lui Moşe, numai

(continuare în pag. 4-a)

MESAJ

CĂTRE CREDINCIOŞII CULTULUI MOZAIC DIN R.P.R. PENTRU SĂRBĂTOAREA DE PESAH 5725

IUBIŢI CORELIGIONARI,

Slove îngălbenite de milenii recapătă viaţă în aceste seri în care prăznuim „ZMAN HEIRUTEINU", „Sărbătoarea libertăţii". Melodii cu străvechi rezonanţe încolţesc iarăşi în sufete şi o poveste de demult îşi deapănă, din nou, caierul. E poemul suferinţelor sclaviei de odinioară, e epopeea luptei pentru libertate, e amintirea celor dintîi paşi ce i-am făcut pe cărările istoriei. Toate laolaltă străbat printre versetele bătrînei Hagada, al cărei glas răsună la tradiţionalele noastre mese de Seder.

„MA NIŞTANA?" „Prin ce se deosebeşte noaptea aceasta de celelalte nopţi?" gungureşte copilul naiva-i întrebare, iar părinţele îngindurat, copleşit de un trecut plin de zbucium şi frămîntări, îi răspunde, tălmăcind sublimul sens al Pesahului.

„AVADIM HAINU" „Sclavi am fost" şi nu mai sîntem. S-au prăvălit asupra-ne toate tiraniile, s-au scăldat în sîngele nostru, toţi faraonii. Cel de odinioară n-a fost decît un premergător căci „nu numai unul s-a ridicat împătriva-ne, ci în fiece generaţie s-au ridicat să ne nimicească, iar Dumnezeu ne-a mîntuit din mîinile lor". Nu numai cărămizile piramidelor le-am frămîntat cu sudoarea noastră, ci nesfîrşit a fost şirul regilor care ne-au asuprit. Piramida este simbolul acestor orînduiri sociale nedrepte, la a căror bază largă trudesc milioane de robi, care se subţiază din ce în ce mai mult către un vîrf care tronează majestuos deasupra mulţimilor oropsite.

„AVADIM HAINU", „Robi am fost"; s-au înfipt adînc în carnea noastră cătuşele în care ne-au legat mercenarii asirieni, oştenii heleni, legionarii romani, Limbi de foc ne-au mistuit fie pe autodafeurile inchiziţiei, fie în gheena cuptoarelor de la Auschwitz. Înlănţuiţi la carele de luptă ale diverşilor cuceritori, am repetat mereu jurămîntul de credinţă către învăţătura libertăţii şi dreptăţii, către Tora, pe care nicicînd nu am părăsit-o.

„AVADIM HAINU", „Robi am fost" şi am umplut temniţele tuturor orînduirilor asupririi. Am păşit cu elan, cot la cot cu luptătorii pentru libertate ai tuturor popoarelor, am stropit cu sîngele nostru altarele tuturor mişcărilor generoase de răzvrătire împotriva nedreptăţii, căci am ştiut ce înseamnă „KORBAN PESAH", jertfa pascală, simbol al dăruirii de sine pentru binele omenirii.

Am suferit cumplit, am golit pînă la fund cupa amărăciunilor, am îndurat toate umilinţele, dar nicicînd nu am pierdut nădejdea în „Pesah leatid", ziua cea mult năzuită a fărîmării oricărei înlănţuiri asupritoare a omului de către om, a dispariţiei definitive a oricărei discriminări între popoare, rase sau confesiuni.

Cîntaţi cu bucurie Halel! Lăudaţi cu toate puterile pe Dumnezeu că ne-a hărăzit să trăim un Seder, o ordine socială a dreptăţii, a deplinei egalităţi a cetăţenilor acestei ţări, o orînduire în care cultul nostru nu mai este obiect de batjocură şi se poate dezvolta în mod nestingherit.

Prin sprijinul regimului de democraţie populară prăznuim iar Pesahul avînd pe mesele noastre MATZOT, azima tradiţională, vinul ritual, carnea KAŞER, rostindu-ne rugile în sinagogile noastre înveşmîntate în haină de sărbătoare.

„Robi am fost" dar nu mai sîntem. Sîntem cetăţeni egali în drepturi şi îndatoriri cu ceilalţi fii ai acestei patrii, orînduirea dreptăţii în care trăim ne garantează demnitatea umană, prin însăşi principiile care stau la baza sa.

Iată răspunsul nostru la întrebarea „Ma niştana", „prin ce se deosebeşte Pesahul acesta de cele de odinioară". Sărbătoarea libertăţii nu mai este pentru noi un vis utopic, ci o realitate vie. Ea ne călăuzeşte paşii spre un viitor mai luminos, spre împlinirea acelei splendide noţiuni de „gheula" — mîntuire, pe care o întruchipează Pesahul pentru noi şi pentru întreaga omenire.

Cu tradiţionala urare de
Hag caşer vesameiah

DR. MOSES ROSEN
Şef Rabin al Cultului Mozaic
Preşedinte al Federaţiei Comunităţilor Evreieşti (M.)
din R.P.R.

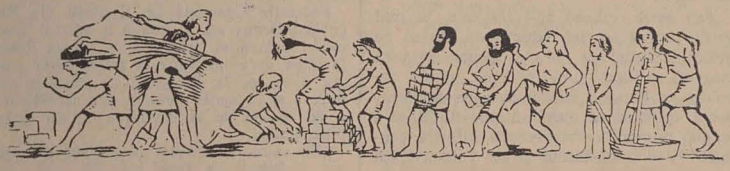

SĂRBĂTOAREA IUBIRII

Pesah nu este numai sărbătoarea libertăţii ci şi a iubirii: a iubirii lui Dumnezeu faţă de fiii lui Iacov şi a fiilor lui Iacov faţă de Dumnezeu. Ca un simbol al acestui simţămînt, în seara de seder răsună versurile Cîntării Cîntărilor, *acest turburător poem liric fără egal în literatura universală.*

Iehuda Halevy a spus că trei sînt coloanele ce susţin edificiul judaismului: iira, *teama respectoasă de Dumnezeu;* aava, *iubirea şi* simha, *bucuria. Sărbătoarea de Pesah o celebrăm sub semnul iubirii, ca un triumf al iubirii:* anii ledodi, *al meu este alesul meu şi a lui sînt eu" răsună străvechile şi etern proaspetele stihuri ale Cîntării cîntărilor.*

Iubirea se află la temelia cunoaşterii lui Dumnezeu şi a legilor sale. „Şi-l vei iubi pe Domnul Dumnezeul tău" nu este doar un precept ca multe altele, ci sinteza credinţei, comandamentul suprem care le exprimă pe toate celelalte. El include iubirea aproapelui, fără de care nu e de conceput iubirea lui Dumnezeu.

Această iubire este generoasă, largă şi străină de orice egoism. Eliberat din robia egipteană, poporul lui Iacov ar fi putut uşor aluneca pe o pantă primejdioasă, de a se considera unicul neam ce se bucură de favoarea divină, făcînd din iubirea sa faţă de Dumnezeu obiect de dispreţ la adresa altor popoare. Biblia l-a ferit însă de a cădea în această greşeală, cerîndu-i de a-l iubi pe străin ca pe sine însuşi. „Căci străini aţi fost în ţara Egiptului". (Leviticus XIX, 34). Dar faţă de egipteni, faţă de asupritori? Poate faţă de aceştia ura e îngăduită? Nu, biblia nu îngăduie acest lucru şi tocmai în aceasta rezidă frumuseţea judaismului. „Tu nu-l vei urî pe egiptean, căci străin ai fost în ţara sa." (Deuteronom, XXIII, 8).

O frumoasă legendă talmudică spune că atunci cînd oştirile lui Faro plecate în urmărirea iudeilor s-au înnecat în mare, îngerii au vrut să intoneze imn de slavă Celui Atotputernic. Dumnezeu însă i-a oprit spunîndu-le: „Fiinţe create de Mine pier şi voi vreţi să cîntaţi?".

Sărbătorind Pesahul, ne reafirmăm în fiecare an dragostea de Dumnezeu, dar în acelaşi timp reafirmăm dragostea faţă de toţi oamenii, faţă de nobilele idealuri de libertate şi dreptate socială care însufleţeşte omenirea.

„Căci iubirea e ca moartea de puternică ...văpaia ei ca văpaia focului şi ca flăcările cerului! Ape mari nu au putere ca să stingă dragostea şi fluvii revărsate nu pot s-o înnece..."

Stihurile Cîntării cîntărilor răsună în serile de Pesah, amintindu-ne că dintre multele cărări care duc spre universul spiritual al judaismului, aceea presărată cu florile iubirii este printre cele mai bătute...

PRELUDIUL SEDERULUI: SEMNUL DE ÎNTREBARE

Fragment din predica rostită de eminenţa Sa d. Şef. rabin dr. Moses Rosen de Şabat Hagadol la sinagoga Malbim

...Epopeea eliberării noastre Hagada, e prefaţată de cele patru întrebări tradiţionale. Ele simbolizează o trăsătură de caracter specifică judaismului, de care ne mîndrim şi care explică enigma permanenţei noastre multimilenare. Întrebăm, întrebăm mereu. Nu ne mulţumim cu afirmaţiile sentenţioase ci vrem să le cunoaştem firul logic şi să-l urmărim cu propria noastră judecată. Întreaga literatură talmudică e străbătută ca de un fir roşu de această metodă de gîndire. Nu e suficient că autorul unei legiuiri rituale sau al unui aforism etic să fie o cunoscută personalitate, ca rabi Akiva, alţii de talia sa. Cel mai mărunt dintre discipoli îi putea replica? מנלן „De unde ştii ceea ce ai afirmat? Care e sursa de documentare? Care e raţionamentul după care te-ai călăuzit?" Il mai putea obliga să nu ocolească răspunsul la întrebarea מאי קא משמע לן „Ce-ai vrut să laşi să se înţeleagă? Continuă a depăna firul logicii şi ajunge împreună cu noi la concluziile finale ale silogismului ce l-ai construit." Filtrul raţiunii analizează în mod meticulos adevărurile şi oriunde apare ceva de neînţeles, intervine întrebarea.

Au fost şi poate mai sînt unii înclinaţi să ironizeze această tendinţă a evreului de a răspunde cu o întrebare la o întrebare. Ei nu înţeleg, însă, că tocmai aici stă frumuseţea spiritului nostru analitic, aici găsim cheia permanenţei noastre înnoiri.

Întrebări şi răspunsuri. Fără ele nu s-ar fi putut concepe nici un pas făcut de umanitate pe calea progresului, fără ele ea s-ar fi cufundat în mocirla ignoranţei. Setea de cunoaştere face să încolţească în om binecuvîntata sămînţă a întrebării, îl îndrumă în minunata grădină a cercetărilor, unde gustă mereu alte fructe din copacul cunoştinţei. Cel ce n-are nedumeriri, cel ce crede că ştie destul s-a scos el însuşi din rîndurile acelora care trăiesc adevărata viaţă, căci aceasta presupune permanentă mişcare, iar el s-a aşezat în rîndurile celor care stau pe loc.

„Lumea aceasta a fost creată cu העולם הזה נברא בה״א un semn de întrebare". Secretul progresului ei e tocmai în nemărginitul lanţ care desfăşoară, verigă cu verigă, marile întrebări ale existenţei umane.

Cum l-am putea descoperi altfel pe Creator decît privind în jurul nu la măreţia universului, la minunata-i armonie, la arhitectura-i desăvîrşită şi întrebîndu-ne împreună cu psalmistul? מי ברא אלה „Cine le-a creat pe toate acestea?" Cea dintîi problemă de conştiinţă a fiinţei umane a fost trezită prin întrebarea care i-a zguduit fiinţa lui Adam: איכה? „Omule, unde te afli?", întrebare care constituie pivotul întregii orientări a omului în viaţă. ה״א השאלה Semnul întrebării a stat pe frontispiciul tuturor revoluţiilor, tuturor mişcărilor de eliberare. Ar fi fost oare cu putinţă ca sclavii lui Farao, ca şi robii tuturor veacurilor, să fi căpătat conştiinţa nedreptăţii pe care o suferă şi convingerea că lanţurile oricărei impilări trebuiesc sfărîmate dacă ei ar fi acceptat, fără întrebări destinul ce le-a fost făurit de asupritorii lor?

מה נשתנה „Prin ce se deosebeşte?" Da, prin ce se deosebeşte om de om, popor de popor, ca să fie justificate prăpastiile ce se sapă între ei? Pentru ce unii să fie sătui şi alţii flămînzi? Pentru ce zizanie, discordie, războaie între oameni şi noroade?

În clipa cea din urmă a vieţii sale, Moşe izbuteşte, prin graţia divină, să zărească soarta generaţiilor viitoare ale purtătorilor învăţăturii sale, Tora. Cînd în faţa ochilor săi se înfăţişează calvarul nemilos la care vor fi supuşi propăvăduitorii dreptăţii între oameni, Moşe face să se cutremure bolta cerească cu întrebarea-i: זו תורה וזה שכרה „Unei astfel de învăţături, Doamne, îi dai o astfel de răsplată?"

שאלות ותשובות Întrebări şi răspunsuri. Nicicînd nu ne-am resemnat să acceptăm nedreptatea, ne-am revoltat chiar şi împotriva lui D-zeu cînd nu i-am putut înţelege căile. „Credo quiam absurdum", „Cred deşi e absurd" e o concepţie diametral opusă celei evreieşti. Noi vrem mereu să înţelegem, să pătrundem necontenit în tainele cunoaşterii cu ajutorul întrebărilor.

תשבי יתרץ קושיות ואבעיות In focul disputelor talmudice, în toiul încrucişărilor de spade logice, atunci cînd învăţaţii erau neputincioşi să găsească vreun răspuns, ei spuneau „Teicu" „Profetul Elialiu va aduce răspuns tuturor întrebărilor fără de răspuns".

...Începem Sederul cu întrebare şi-l isprăvim cu viziunea epocii spre care se apropie umanitatea, în care ea va izbuti să rezolve toate problemele, să pătrundă toate tainele naturii şi să nu mai lase nici o întrebare fără de răspuns.

Atunci, numai atunci, noi evreii nu vom mai răspunde cu o întrebare la o întrebare.

...Sederul se încheie, deschizîndu-se larg uşile spre a lăsa să intre un oaspete scump: profetul Elialiu. El va fi mesagerul deplinei eliberări a omului, el va fi vestitorul vremurilor mesianice, în care lumina raţiunii va domina întreaga lume.

Credincioşi mozaici! Cînd sînteţi chemaţi la citirea Torei (Alia) în zilele de Pesah, nu uitaţi de obligaţiile ce le aveţi faţă de sinagogă, talmud tora şi celelalte instituţii ale cultului.

UŞI DESCHISE

Seder-nacht, *seara ospăţului pascal. Luminările împrăştie o lumină blîndă, învăluind oameni şi lucruri într-o mreajă de visare. Pe faţa de masă albă ca neaua se află azima, ingredientele rituale şi tradiţionalele cupe de vin roşu. Toţi ai casei s-au strîns în jurul mesei festive. Îndată va începe ceremonialul străvechi. Dar iată: cu paşi rari, pătruns de solemnitatea clipei, capul familiei se apropie de uşă, o deschide larg şi revenit apoi în capul mesei, rosteşte frazele sacramentale: „Aceasta este pîinea mizeră pe care au mîncat-o strămoşii noştri în Miţraim... Oricine-i flămînd, să poftească să ospăteze. Oricine-i în nevoie să vină să serbeze paştele împreună cu noi...“*

Numai după ce s-a convins că cei nevoiaşi, cei fără cămin şi-au găsit loc la o masă de pesach, numai atunci evreul credincios se poate aşeza şi el la masă. Abia acum poate să înceapă împăcat oficierea sederului. Iar ceremonialul cuvine-se a se desfăşura cu uşile deschise, pentru ca cel sărman, străinul picat în ultima clipă să poată intra şi lua loc la masă.

Aceasta nu este cîtuşi de puţin o atitudine izolată, de circumstanţă, ci una din formele tradiţionale ale ospitalităţii evreieşti. Căci ospitalitatea, respectiv practicarea priteniei faţă de străini constituie dintotdeauna unul din principiile majore ale vieţii şi învăţăturii judaice. Biblia o socoteşte printre virtuţile cele mai de seamă ale omului şi nu este cîtuşi de puţin întîmplător că una dintre ipostazele în care e înfăţişat patriarhul Avraam este aceea în care poftеşte trei străini în casa lui oferindu-le toată prietenia. De atunci, din zorile istoriei sale, legea ospitalităţii e sacră pentru seminţia lui Avraam. Nepotul acestuia, Lot, e gata să-şi primejduiască viaţa şi onoarea fiicei sale mai curînd decît să violeze această lege.

Toate acestea se petrec în epoca patriarhală, cu o umanitate dezbinată în clanuri, triburi şi uniuni potrivnice, în care bietul individ însemna mai puţin decît un grăunte de nisip, decît o frunză bătută de vînt... În această perioadă — aspră, brutală şi crudă — biblia rosteşte răspicat legea ospitalităţii.

Profeţii duc mai departe şi înaltă pe o treaptă mai sus această lege, făcînd legătura între ospitalitate şi caritate. Pentru ei ospitalitatea nu mai este numai politeţe între egali — cum era înţeleasă uneori înainte — ci binefacere faţă de săraci. La Isaia această idee ajunge la plenitudine, atunci cînd el invocă pronia cerească pentru acei care-i adăpostesc şi ospătează pe cei la strîmtoare. Dintr-o favoare, ospitalitatea devine tot mai mult o îndatorire. Faptul de a nu împărţi bunurile ce-ţi aparţin, de a nu ajuta pe cei în nevoie e socotit nedreptate *de către Ieremia.*

Regula ospitalităţii e exaltată în talmud, care o priveşte ca modalitatea de existenţă a omului civilizat. Ea are precădere, în erarhia valorilor talmudice, faţă de multe alte virtuţi. Astfel, Dimi a spus că ospitalitatea e mai importantă decît să mergi devreme la sinagogă, iar Iehuda o consideră chiar mai de seamă decît a asculta cuvîntul sacru.

Toate acestea nu au rămas doar cuvinte frumoase, sentenţe nobile aşternute şi rămase între foliante sacre, ci au fost transpuse în viaţă, devenind modul de existenţă tradiţional evreiesc. În anticul Ierusalim se obişnuia a se înălţa un steag în faţa uşii spre a se vesti că masa era pusă şi că oaspeţii erau bineveniţi.

Oricine cunoaşte cît de puţin istoria hasidismului ştie ce loc însemnat ocupa ospitalitatea în viaţa rabinică. Casa rabinului era deschisă pentru toţi. Deseori rabinii obişnuiau să trimită oameni care să caute şi să invite oaspeţi la masa lor. Au fost case rabinice la masa cărora luau loc pînă la o sută de persoane. Şi odată cu hrana, se împărţea şi învăţătura — sorbită cu nesaţ de comeseni.

Legea ospitalităţii a fost de cea mai mare importanţă în evul mediu, cînd sărăcia maselor evreieşti şi persecuţiile la care erau supuşi le punea în primejdie însuşi existenţa. Fiind nevoiţi a peregrina din loc în loc, fie spre a-şi cîştiga pîinea, fie pentru a se salva de la nimicire, evreii rătăcitori găseau adăpost şi hrană la coreligionarii în mijlocul cărora ajungeau şi pentru care ospitalitatea era o obligaţie sfîntă. La rîndul lor, cînd erau nevoiţi să ia în mînă toiagul pribegiei, erau hrăniţi şi adăpostiţi de alţi fraţi. Astfel ospitalitatea constituie una din forţele care au înfăptuit miracolul supravieţuirii poporului.

Comunităţile evreieşti au organizat cu timpul aşezăminte speciale destinate hrănirii şi adăpostirii străinilor şi nevoiaşilor. Un capitol aparte îl constituie întreţinerea tinerilor studioşi. Fiecare gospodar considera ca o cinste de a avea la masa de sîmbătă un tînar studios.

Pagină ilustrată de Hagada

...Deschizînd larg uşa în noaptea de pesah, evreul face un dublu act simbolic: el îşi proclamă şi în acest fel credinţa neclintită în venirea lui Mesia şi totodată adeziunea sa la legea ospitalităţii. Două manifestări diferite, dar al căror înţeles e comun: acela al permanenţei valorilor etice ale judaismului.

V. ISAC

Un salut şef rabinului Rosen

Sub acest titlu, ziarul „Viaţa noastră“ din 12 martie 1965, ce apare în Israel, publică următoarea notă:

„Am primit zilele acestea „Revista cultului mozaic din R.P.R.“ nr. 112 şi am cetit cu satisfacţie că Şef rabinul dr. Moses Rosen a fost decorat şi desemnat ca membru al Comisiei pentru alegerile la Marea Adunare Naţională a R.P.R.

Încercăm un sentiment de satisfacţie constatînd că d. dr. Rosen se bucură de aprecierea autorităţilor din R.P.R. pentru însuşirile sale personale, cît şi pentru modul în care reuşeşte să-şi îndeplinească misiunea de Şef rabin al cultului mozaic şi de preşedinte al comunităţilor evreieşti din R.P.R.

Am avut prilejul să-l întîlnim în mai multe ocazii pe Şef rabinul dr. Rosen cu prilejul vizitei pe care a făcut-o în ţara noastră cu două luni în urmă, şi am urmărit cu bucurie modul în care conducătorul spiritual al evreimii din R.P.R. şi-a expus punctul de vedere în diferite probleme ale judaismului şi ale colectivităţii evreieşti din R.P.R.

Este locul să subliniem ca un fapt deosebit de important, apariţia „Revistei cultului mozaic“ redactată de d. Şef rabin dr. Rosen în limbile romînă, ivrit şi idiş, publicaţie interesantă prin conţinutul bogat şi variat cît şi prin modul de prezentare. O asemenea publicaţie apare graţie bunăvoinţei autorităţilor din R.P.R. numai în această ţară şi ea poate constitui o pildă şi pentru alte ţări cu o populaţie evreiască din răsăritul Europei.

Subliniind remarcabila activitate a d-lui dr. Moses Rosen şi prestigiul de care se bucură, îi urăm să-şi continue această acţiune în slujba cultului mozaic şi a populaţiei evreieşti din R.P.R.“.

CONGRESUL RABINILOR EUROPENI

Judaismul în lumea modernă şi problemele jurisdicţiei religioase au fost cele două teme principale discutate la congresul rabinilor ortodoxi, ce a avut loc în luna martie a. c. la Londra. Au luat parte peste o sută de personalităţi rabinice din Europa şi din alte regiuni ale lumii. Printre aceştia, Şef rabinul sefard al Israelului, Itiak Nissim, Şef rabinul Franţei, dr. Iacob Kaplan, rabinul Israel Miller, preşedintele Consiliului rabinic din America, Şef rabinul Africii de sud, Bernard Casper, Şef rabinul Turciei, David Asseo, Şef rabinul Ungariei, Iano Schuck, rabinul W. Wurzburger, preşedintele Consiliului rabinic al Canadei ş.a. La începutul lucrărilor congresului, s-a dat citire mesajului adresat de Eminenţa Sa d. Şef rabin dr. Moses Rosen, care din pricina multiplelor d-sale îndatoriri din această perioadă nu a putut fi prezent.

Şedinţa publică a fost consacrată unui simpozion pe tema „Judaismul şi omul modern“. Vorbitorii principali au fost d-nii rabini Israel Miller şi W. Wurzburger.

Şedinţele de lucru au dezbătut probleme ale vieţii religioase evreieşti contemporane, precum şi ale jurisdicţiei religioase. Pe lîngă rapoarte cum şi despre rolul şi problemele rabinatului din diferite ţări, participanţii au dezbătut şi un număr de probleme halahice.

Congresul a sărbătorit pe d. dr. Israel Brodie, Şef rabinul Marii Britanii, cu prilejul împlinirii vîrstei de 70 de ani şi a retragerii sale din înalta funcţiune deţinută.

Enoriaşi ai sinagogilor! La rugăciunea de Iskor (pomenirea morţilor) faceţi făgăduiala tradiţională (Neder) pentru obolul vostru în sprijinul comunităţii religioase din care faceţi parte. Cu banii voştri se întreţin sinagogi, se organizează tăierea rituală, se îngrijesc cimitirele. Faceţi-vă datoria faţă de aceste sfinte instituţii.

A încetat din viaţă Dr. ASER HANANEL, şef rabinul Bulgariei

De la Sofia ne vine trista veste a încetării din viaţă a dr-ului Aşer Hananel, Şef rabinul Bulgariei.

Dr. Aşer Hananel a fost o eminentă figură rabinică, un distins erudit, autor a numeroase lucrări de literatură şi ştiinţa evreiască. După ce a studiat dreptul la universitatea din Sofia, a răspuns, în anul 1921, chemării Comunităţii evreieşti din acel oraş de a studia la seminarul rabinic din Breslau, spre a se consacra carierii rabinice.

După terminarea studiilor, devine Şef rabin al oraşului Sofia. În înalta sa funcţie, dr. Aşer Hananel s-a ilustrat prin vastele sale cunoştinţe, prin înţelepciune şi prin ataşamentul său profund pentru religia şi valorile nepieritoare ale judaismului.

Prin dispariţia Şef rabinului dr. Aşer Hananel judaismul bulgar pierde pe eminentul său conducător spiritual, care a fost o figură proeminentă a judaismului contemporan.

Fie-i amintirea binecuvîntată!

Informaţii

EMINENŢA SA D. ŞEF RABIN DR. M. ROSEN INVITAT ÎN ANGLIA ŞI R.D.G.

Asociaţia oamenilor de ştiinţă religioşi din Anglia a adresat Eminenţei Sale d-lui Şef rabin dr. Moses Rosen invitaţia de a conferenţia în faţa membrilor acestei societăţi. Acceptînd invitaţia, Eminenţa Sa a răspuns că se va folosi de ea la prima ocazie cînd va vizita Anglia.

•

Federaţia Comunităţilor Evreieşti din Republica Democrată Germană a adresat Eminenţei Sale d-lui Şef rabin dr. Moses Rosen invitaţia de a lua parte la solemnităţile care vor avea loc la Dresda şi la Buchenwald, între 7 şi 11 aprilie 1965, pentru sărbătorirea a 20 de ani de la eliberarea de sub jugul hitlerismului.

Din cauza multiplelor ocupaţiuni din ajunul sărbătorii de Pesah, d. Şef rabin n-a putut accepta invitaţia. D-sa a trimis un mesaj de felicitări participanţilor la solemnitate.

MESE PENTRU CORELIGIONARII LIPSIŢI DE CĂMIN PROPRIU

Comunitatea Evreilor (M) din Bucureşti organizează şi în acest an tradiţionalele mese religioase pentru acei coreligionari care sînt lipsiţi de posibilitatea de a-şi pregăti singuri alimentaţia rituală de Pesah. Un număr de circa 200 enoriaşi au masa în cele 8 zile de Pesah în sălile de recepţie ale templului coral. În primele seri de Pesah se serbează Seder-ul, în prezenţa conducerii Federaţiei Comunităţilor Evreieşti (M) şi a Comunităţii Evreilor din Bucureşti. Eminenţa Sa d. Şef rabin dr. Moses Rosen va vorbi comesenilor despre *„Kol dihfin* — Sederul, simbol al hranei pentru toţi oamenii“.

SERVICIUL DIVIN ÎN ZILELE DE PESAH

Templul coral din Bucureşti aduce la cunoştinţa enoriaşilor că serviciul divin din prima seară de Pesah (vineri 16 aprilie 1965) va începe la ora 19 precis. În zilele de sîmbătă 17 şi duminică 18 aprilie (prima şi a doua zi de Pesah) rugăciunile vor începe la ora 9 dimineaţa. Serviciul divin de *Iskor* (pomenirea morţilor) va avea loc sîmbătă 24 aprilie 1965, la orele 10,30 dim.

SEDERUL CURSURILOR DE TALMUD TORA

Duminică 11 aprilie 1965 a avut loc la Sinagoga Mare din Bucureşti tradiţionalul Seder al cursurilor de Talmud Tora ale Comunităţii Evreilor din Bucureşti. Corul elevilor a cîntat, sub conducerea maiestrului A. Schwartz, dirigintele corului de la templul coral, impresionante melodii din străvechea Hagada. Eminenţa Sa d. Şef rabin dr. Moses Rosen a vorbit despre „Vehigadta lebinha — să-i povesteşti fiului tău primordiala semnificaţie a Pesahului.“

PENTRU CORELIGIONARII BĂTRÎNI SAU BOLNAVI

Comisiuni formate din efori ai sinagogilor şi funcţionari şi conducători ai Comunităţii Evreilor din Bucureşti au vizitat în zilele dinaintea Pesahului numeroşi coreligionari bătrîni, bolnavi sau inapţi de a se deplasa spre a-şi procura alimentaţia rituală, împărţind acestora azimă şi alimente, potrivit vechilor noastre datini de *Mus hitin.*

LUCRĂRI DE ÎNTREŢINERE A CIMITIRELOR

Prin grija Comunităţii Evreilor din Bucureşti s-au terminat zilele acestea lucrările de amenajare la cimitirul nostru mozaic din Bd. 1 Mai (Filantropia). Au început lucrările pentru crearea de drumuri de acces şi de pavare a aleilor în porţiunea nouă a cimitirului mozaic din şoseaua Giurgiului. S-au luat măsuri spre a se îngriji monumentele martirilor *al kiduş haşem* din timpul rebeliunii legionare din 1941 şi a celor înecaţi pe vasul Struma. S-au făcut reparaţii la zidurile cimitirelor şi s-au renovat capelele în care se oficiază rugăciunile mortuare.

PESACH

(urmare din pag. 3-a)

ea a putut îndupleca inima împietrită a lui Faro.

Neobişnuite sînt şi evenimentele ce au urmat ieşirii din Miţraim. Mulţimea celor şase sute de mii porneşte la drum, dar nu alege drumul cel mai scurt, ci calea ocolită, prin deşertul arid. Ei înaintează prin pustie şi „Domnul mergea înaintea lor, ziua într-un stîlp de nor, ca să-i călăuzească pe drum, iar noaptea într-un stîlp de foc, ca să-i lumineze.“ (Exod, XIII, 21).

N-au apucat a se îndepărta bine de hotarele Egipetului şi iată că Faro se răzgîndeşte şi în fruntea unei armate puternice porneşte în urmărirea robilor eliberaţi Soarta bătăliei pare dinainte pecetluită, dar din nou voinţa divină înclină balanţa de partea fiilor lui Iacov. Coloanele de oşteni înarmaţi ai lui Faro, cavaleria şi mîndrele sale care de luptă sînt înghiţite de valurile înspumate ale mării, pe cînd cei urmăriţi ajung nevătămaţi pe malul celălalt.

În amintirea acestui şir de miracole care au însoţit calea noastră de la robie spre libertate, sărbătorim în fiecare an, timp de opt zile, Pesahul — sărbătoarea primăverii, a azimelor şi a eliberării din sclavia lui Faro.

EVREII DIN BRĂILA LA ÎNCEPUTUL VEACULUI TRECUT

S-a crezut mult timp, că cel mai vechi document care atestă existența evreilor în Brăila, este lista prin care erau recunoscuți ca pămînteni în 1837, un număr de 14 evrei (desigur, capi de familie). O descoperire făcută la Arhivele Statului de către fostul subdirector al acestei instituții, prof. Mihail Popescu, a scos însă la lumină, în 1935, un document mai vechi cu 9 ani.

Este *„catagrafia din 1828 a locuitorilor și venitului din orașul și județul Brăila"*. Această catagrafie *„întocmită după starea economică, religioasă și după naționalitate"*, este făcută de serdarul Grigore Tăut, primul ispravnic (prefect) al Brăilei, după eliberarea orașului de sub stăpînirea turcească.

În Ulița Tîrgului, una din mahalalele orașului, locuiau și 21 familii evreiești și anume: 3 familii fruntașe, 9 mijlocașe și 9 codașe.

În *„catastihul de toate familiile ce s-au găsit la catagrafie în toate satele Brăilei și în orașul Brăila"*, găsim trecute chiar numele și în parte, ocupația evreilor din Ulița Tîrgului. (Din păcate nu sînt menționate decît pronumele). Iată numele și ocupația evreilor din Ulița Tîrgului, în 1828: *Fruntași:* 1. Avram, mătăsar. 2. Miha (Mehăl) Hahambașa. 3. David, bogasier. *Mijlocași:* 4. Salmon. 6. Aron. 7. Leibu. 8. Ilie, mătăsar. 9. Erș, circiumar. 10. Faiviș, croitor. 11. Moise, tovarăș cu David bogasierul. *Codași:* Lupu, holtei, slugă. 14. Isac, mătăsar. 15. Itig, slugă. 16. David, mătăsar. 17. Cuti (?), croitor. 18. Mișco. 19. Bercu, croitor. 20. Moise, croitor. 21. Leibu.

Mult mai precise decît datele din acest catastih, sînt cele din *„lista de evrei statornicifi în orașul Brăila și care s-au recunoscut de departamentul dinăuntru cu raportul Ocîrmuirii Brăila nr. 6957 din leatul 1837"*, publicată într-o mică monografie apărută în 1906, datorită lui Nissim Em. Derera.

Evreii trecuți pe această listă erau singurii în drept de a se bucura de proprietăți, în acest oraș, fiind recunoscuți pămînteni. Ceilalți evrei, în număr de 58 familii erau numai tolerați, fiind socotiți *„veniți de aiurea și sprijiniți vremelnicește pe cite o curgere de vreme"*.

În total în 1837, locuiau în Brăila, circa 72 capi de familii.

Din *„lista de întocmirea tuturor isnavurilor ce se află într-acest oraș Brăila"* — listă pe care o luăm din cartea lui N. Iorga, intitulată: *„Cei dintîi ani în noua Brăilă romînească"* (1832—1866) și din lista cu cei 14 evrei recunoscuți de pămînteni, putem ști și care erau ocupațiile evreilor acum aproape 140 de ani. Majoritatea își cîștigă existența, exercitînd următoarele meșteșuguri: croitoria, tîmplăria, cioboteria, șapcăria, sticlăria, tinichigeria, vopsitoria, etc. Erau și muncitori de port dintre evrei. Ceilalți făceau negoț. Unul din cei 14 evrei pămînteni *„Israil Iacob Bohor"*, făcea mare comerț cu lînă. Un altul, Iosef Weintrup, era zaraf. Cițiva țineau circiumi. Mai erau dintre ei, samsari, telali, marchitani, băcani, măcelari, arabagibașa (căruțași), dascăli, ceauși și hahami.

Un evreu, Mendel Linaert, poreclit și Mendel Groperia, venit la Brăila înainte de 1820, ținuse prăvălie în comuna Gropeni județul Brăila. Era străbunicul dinspre tată al lui Mihai Sebastian, autorul romanului „De două mii de ani". Cițiva din acești negustori erau destul de bogați, căci — după cum aflăm dintr-o scriere a doi misionari scoțieni, neexistînd la Brăila, pe aceea vreme o școală cu învățătura mai înaintată, își trimiteau copiii să învețe la Viena.

Unul din cele mai vechi lăcașuri religioase din Brăila, este Sinagoga Mare. La început, sinagoga, care după ce va fi reclădită în proporții mai mari, va fi numită *„Groisse Schul"*, a fost o foarte mică și modestă casă de rugăciune făcută din zid și piatră, cu tavanul atît de jos, încît îl atingeai numai ridicînd mîna. Ca să intri în sinagogă, trebuia să te apleci și să cobori cîteva trepte, podeaua fiind mai jos de nivelul străzii.

Cine au fost primii ctitori ai sinagogei? *Pinkas*-ul (catastihul) pe care îl posedă sinagoga mare înscrie printre cei mai vechi gabunem (epitropi) pe Șmil Schäffer, fiu probabil al unuia din cei 14 evrei pămînteni din Brăila.

După stăruința acestuia, mai ales, sinagoga a fos construită în întregime din cărămidă, mărită și înfrumusețată. În forma de azi, ea a fost construită în 1891.

Sinagoga Mare posedă un Sefer Thora scris cu litere ebraice vechi, numite *veles*, pe un pergament de piele de căprioară numit *clap tvi*, dublat de un pergament de vițel. Legenda spune că acest sul al legii a aparținut unei sinagogi din Spania. După izgonirea evreilor din această țară, un medic evreu spaniol Manase, a dus-o cu el la Iași, unde se refugiase. După cîteva generații, un descendent al acestui medic, a venit cu ea la Brăila, pe vremea cînd era raia.

În legătură cu sinagoga mare, ne dau amănunte inedite doi misionari scoțieni, Andrew A. Bonar și Robert Mc. Cheyne, care au întreprins în 1830, o călătorie prin Țările Romîne, ca misionari ai comitetului pentru convertirea evreilor la creștinism.

Cei doi misionari au întocmit un raport intitulat: *„Povestirea misiunii de cercetări printre evrei a bisericii scoțiene în 1839."*, (Edinburg, Wilhelm Whyte et Co. 1843).

Despre acest raport s-a ocupat în două comunicări făcute la Academia Romînă, profesorul academician Alex. Lepădatu. În una din aceste comunicări, publicate în Memoriile Secțiunii Istorice (Seria III Tomul XV Mem. 8, sub titlul *„Evreii în țările noastre acum o sută de ani"*, Alex. Lepădatu rezumă însemnările celor doi scoțieni, în urma contactului lor cu evreii din țară, însemnări care se referă și la comunitatea evreilor din Brăila.

SOLOMON SAVIN

Aniversarea Auschwitzului

In toate limbile pămîntului, Auschwitz a devenit simbolul bestialității fasciste împinsă pînă la extrema limită. Bestialitate, crimă — cuvintele cele mai grele din vocabular sînt în cazul de față neputincioase. In nici o limbă nu există și nu pot exista cuvinte care să poată reda. fie și pe departe, ceea ce a fost Auschwitz.

Firește, nu a fost singurul lagăr nazist, Inainte de Auschwitz a fost Dachau. In afară de Auschwitz a fost Buchenwald. Și Treblinka. Și Maidanek. Și Bergen-Belsen. Și multe, multe altele. Pretutindeni au fost torturați și uciși oameni. Nu cu miile, nu cu zecile de mii, ci cu sutele de mii. Dar la Auschwitz hitleriștii au împins bestialitatea dincolo de limitele oricărei închipuiri. La Auschwitz fiecare deținut a devenit un număr, tatuat pe braț, iar în ordinea acestui număr îi venea rîndul la camera de gazare și la crematoriu. La Auschwitz durata medie a vieții era de 6 luni, cei care depășeau acest termen erau un fenomen, un caz ciudat de longevitate. La Auschwitz transporturile victimelor erau dirijate după grafic, camerele de gazare și crematoriile funcționau după un plan minuțios întocmit, și se ținea o contabilitate riguroasă a crimei.

Pentru toate acestea, Auschwitz a devenit simbolul „ordinei naziste", al cruzimii reci, calculate, cu care hitleriștii au conceput, organizat și în mare parte au tradus în fapt monstruosul plan de exterminare a unui popor întreg. La Auschwitz a fost iadul pe pămînt, locul unde moartea purta zeci de chipuri, dar un singur nume: fascismul. Acolo au murit gazați, spînzurați, împușcați, strangulați, arși de vii, uciși în bătaie, trei milioane și jumătate de oameni, dintre care peste 90 la sută evrei...

Luna aceasta se implinesc 20 de ani de la eliberarea Auschwitzului. Ostașii eliberatori care au pătruns în lagăr au găsit cîteva mii de supraviețuitori, cîteva mii de făpturi scheletice, care induraseră toate chinurile iadului și care au scăpat ca prin minune. Căci pînă în ultimele zile hitleriștii au continuat să ucidă, chiar și atunci cînd frontul se apropiase la cîțiva kilometri de lagăr.

Aniversarea Auschwitzului este nu numai un prilej de aduceri aminte, ci și de serioase reflecții.

Inchinînd un gînd pios milioanelor de martiri anonimi care și-au găsit aici un atît de îngrozitor sfîrșit, nu avem dreptul să uităm că acei care ar fi putut și care au avut datoria să acționeze pentru a opri holocaustul au tăcut, nu au făcut nimic. După cum nu avem dreptul să ignorăm că rădăcinele răului care au dat monstruoasa excrescență cunoscută sub numele de Auschwitz nu au fost extirpate cu totul. In numeroase țări ale lumii germenii crimei și ai fascismului continuă să existe în stare latentă. Noi nu avem dreptul să uităm acest lucru, după cum nu avem dreptul să trecem cu vederea tentativele ce se fac de a acoperi cu vălul uitării crime și criminali de proporția celor de la Auschwitz.

Aniversarea Auschwitzului ne îndeamnă la meditație, ne îndeamnă să tragem toate învățămintele dintr-un trecut cumplit. Pentru ca el să nu se mai repete niciodată, pentru ca nici o generație să nu mai cunoască o atît de îngrozitoare tragedie ca aceea pe care generația noastră a trăit-o.

ARTA MINIATURILOR

Miniaturile evreiești constituie o ramură originală a artei populare. Ele au fost destul de răspîndite printre evreii din Polonia, Rusia și Germania, dar erau cunoscute și în Africa de Nord. Cea mai mare parte dintre aceste obiecte de artă *sui-generis* s-au pierdut, iar puținele exemplare conservate datează din secolul XIX.

De regulă miniaturile erau executate din hîrtie. Unele exemplare, tăiate în pergament, material mai rezistent, au fost create în timpuri mai vechi. Faptul că miniaturile erau practicate în Africa de Nord, în Orientul Mijlociu, precum și asemănarea lor cu miniaturile chinezești, au dat loc la numeroase teorii asupra originii acestei arte.

Tematica miniaturilor evreiești cuprinde o

mare varietate de motive. In centrul ei se găsește de obicei *menora*, străvechiul simbol ebraic al luminii. Alte teme răspîndite sînt tablele legii și tora. Partea superioară a miniaturii era împodobită de obicei cu un Magen David, un vultur sau o coroană. Motivele erau alcătuite din animale — lei, cerbi, cămile tigri etc. forme geometrice sau figuri mitologice — heruvimi, leviatan etc. Numeroase miniaturi cuprindeau cele 12 semne ale zodiacului, sau simbolurile celor 12 triburi ale lui Israel.

La ce serveau aceste miniaturi?

Cele mai multe erau confecționate pentru

a împodobi peretele răsăritean (mzrah) al sinagogilor, sau al caselor particulare, pentru a indica astfel direcția în care trebuie să stea credinciosul atunci cînd pronunță anumite rugăciuni. Acest gen de miniaturi erau din hîrtie albă, fiind deseori însoțite de citate biblice.

Altă categorie de miniaturi serveau la împodobirea ferestrelor locuințelor cu prilejul sărbătorilor de Savuot. Ele erau denumite *Roiseleh* sau *Savuosleh*. Pe lîngă motivele

tradiționale, aceste miniaturi aveau uneori imagini de călăreți sau soldați.

Insfîrșit, miniaturile de hîrtie erau confecționate pentru a servi ca steguțe copiilor de sărbătoarea de Simhat Tora.

Apropiate ca manieră erau amuletele ce împodobeau camera unde se afla o lehuză — așa numitele *kimpet brivleh*.

Se pare că numai bărbații se îndeletniceau cu confecționarea miniaturilor, dintre care foarte multe erau adevărate opere de artă, impresionînd prin gingășia liniilor, ca de filigram.

de la o lună la alta

O NUNTĂ RABINICĂ

O nuntă rabinică, cu tot fastul și ceremonialul tradițional a fost celebrată la Bnei Brak. Mirele, în vîrstă de 17 ani, a fost nepotul rabinului din Belz, rabi Salom Rukah, întemeietorul unei ilustre case rabinice, veche de peste 150 de ani. Mireasa descinde și ea dintr-o veche și cunoscută familie rabinică: aceea a rabinului din Vijnița.

Peste 30.000 de persoane au luat parte la această nuntă. Special pentru a participa la fericitul eveniment au venit *hasidimi* ai celor două case rabinice din numeroase țări din Europa, din America și chiar din Australia. Revista „Life" a deplasat special o echipă de fotografi, spre a căpăta fotografii în exclusivitate, iar agențiile de presă de peste ocean au consemnat și ele evenimentul.

Cu trei zile înainte de ziua fixată pentru cununie au început festivitățile. La curtea rabinului Hager din Vijnița masa era veșnic pusă, atît pentru oaspeți, cît și pentru săraci, care intrau ca la ei acasă, se ospătau din bucatele alese și primeau pe de-asupra daruri.

Ceremonialul tradițional al căsătoriei a avut loc sub *hupa* — baldachinul casei rabinului din Vijnița, sub care, de-a lungul timpului, au trecut mai multe generații de rabini.

INCIDENT LA LONDRA

Incidentul s-a produs pe una din străzile centrale ale Londrei, dar ecoul său a depășit cu mult limitele metropolei de pe malurile Tamisei.

Intr-una din zile, o femeie tînără, și elegantă și... cu zvastică la gît a făcut semn unui taxi, cerînd șoferului s-o ducă la adresa indicată. Omul de la volan, care remarcase dintr-o privire sinistra podoabă de la gîtul femeii, i-a răspuns plin de demnitate că în mașina lui nu e loc pentru naziști.

Așa a debutat incidentul dintre șoferul evreu londonez Wolf Bussel și fosta soție a lui Colin Jordan, „fuehrer"-ul naziștilor englezi. După cum se știe, femeia este o nepoată a proprietarului casei de modă Dior din Paris, iar mariajul ei cu căpetenia nazistă nu a ținut decît cîteva luni. Dar chiar și acest scurt răstimp i-a fost suficient odraslei Dior pentru a deprinde tipicul fascist.

Pe un ton huliganic ea a cerut șoferului s-o ducă la destinație, apostrofându-l chiar cu unul din faimoasele sloganuri hitleriste. Replica a fost promptă: cu un gest energic Wolf Bussel i-a smuls zvastica de la git și i-a făcut apoi vînt din mașină.

Gestul șoferului Wolf Bussel a fost apreciat de opinia publică democratică drept o ripostă demnă și energică față de un act de huliganism. Numeroase manifestări de simpatie și solidaritate i-au fost adresate din Anglia și din alte țări. In Israel, unde se află acum într-o vizită împreună cu familia sa, șoferul londonez a fost sărbătorit de colegii săi din sindicatul șoferilor.

FELIX FRANKFURTER

În Statele Unite a încetat din viață Felix Frankfurter, o distinsă figură a vieții publice americane și a judaismului de peste ocean.

S-a născut la Viena, în anul 1882, într-o familie rabinică. La vîrsta de 12 ani s-a stabilit împreună cu ai săi la New York. După ce și-a terminat în mod strălucit studiile juridice la universitatea Harvard, a fost numit asistentul lui Henry Stimson, procurorul general al New Yorkului.

În anul 1939 a fost numit consilier la Curtea federală supremă, unde a funcționat pînă în anul 1962, cînd s-a retras la pensie.

La 3 aprilie s-au împlinit 50 de ani de la începerea din viață a lui I. L. Pereț, unul din marii creatori ai literaturii idiș.

A murit la masa de lucru, cu tocul în mînă, ca un luptător pe front. O lumină s-a stins în acea zi, o lumină care a aprins alte lumini. Căci Pereț a fost deopotrivă maestru neîntrecut al condeiului și spiritul în veșnică efervescență, înaintemergătorul, deschizătorul de drumuri noi, una din acele personalități remarcabile a căror contribuție este hotărîtoare pentru dezvoltarea unei culturi.

Pereț este o apariție meteorică pe firmamentul literaturii idiș, el nu a avut precursori. Înaintea sa nu a mai scris nimeni ca el. Stilul său e proaspăt, nou, strălucitor. A lărgit diapazonul creației literare, deschizînd căi noi în toate domeniile în care a activat : în publicistică, poezie, nuvelă, dramaturgie.

Legat cu mii de fire de popor, pe care l-a cunoscut și l-a înțeles ca puțini alții, el a știut să exprime năzuințele, aspirațiile, credința sa în forme de o înaltă măiestrie. Nuvelele și povestirile sale din ciclul „Timpul", „Hasidice", „Povestiri populare" sînt adevărate piese de antologie. Ele vor dăinui atîta vreme cît va dăinui limba în care au fost scrise și poate chiar mai mult decît atît. Toți acei care vor dori să cunoască și să înțeleagă sufletul evreului din secolul XIX-lea, mentalitatea sa, structura tîrgului evreiesc, nu vor afla sursă mai bună decît cărțile lui Pereț și Salom Alechem.

Asemenea lui Balzac, Pereț nu a făcut numai literatură, ci a fost cronicarul desăvîrșit al veacului său. Ca și Cehov, cu care se aseamănă prin finețea și conciziunea frazei, prin eleganța stilului, a știut să spună în cîteva pagini ceea ce alții nu reușesc în tomuri și volume. Bonțe Tăcutu, personajul uneia dintre nuvelele sale celebre, parcurge sub ochii cititorului întregul ciclu, de la leagăn la mormînt și asta numai în spațiul a 5—6 pagini de carte. Dar atîta forță e în aceste pagini, atît de desăvîrșită e arta scriitorului, încît aceste pagini le purtăm în noi viața întreagă, iar Bonțe Tăcutu își ocupă locul în galeria figurilor ilustre ale literaturii universale, alături de Don Quichote, Sașa Karamazov, Maslova, Svejk.

Pereț a înțeles și a iubit trecutul poporului său, dar a fost departe de a-l idealiza. Asemenea marilor spirite, el avea încredere absolută în progres în desăvîrșirea omului. Destinul poporului său îl vedea indisolubil legat de destinul întregii omeniri. El a scris : „Evreismul nu este o apă stătută, o mlaștină", „evreismul nu trebuie înțeles static ci dinamic — în dezvoltare..." „Să ne ferim de închistare, de împietrire ; să ne ferim a rupe firul, să-l ducem mereu înainte."

La jumătate de veac de la săvîrșirea lui din viață, opera lui Pereț este la fel de vie și de proaspătă ca în ziua în care s-a ivit de sub pana sa măiastră. Căci singura modalitate prin care timpul acționează asupra artei și artiștilor adevărați este aceea că le conferă un plus de strălucire. Iar Pereț face în mod incontestabil parte din familia marilor artiști ai cuvîntului.

LUNA, PERLE ȘI VECHITURI

A fost odată o prințesă...

Dar nu vreau să vă amăgesc : nu era o prințesă adevărată. Tatăl, din cîte se putea ști, era un cizmar veșnic posomorît ; maică-sa, o precupețită căreia îi cam plăcea să tragă la măsea. Dar ochii erau de prințesă, ochii te amăgeau.

Doi tineri săraci s-au îndrăgostit de ochii aceștia : pentru dînșii era prințesă adevărată. Și fiecare și-a spus : „Ea, sau țreangul de gît !" Aceleași cuvinte, deși unul nu știa despre celălalt, poate nici nu se cunoșeau.

Fiecare dintre ei a hotărît să cucerească prințesa. Dar cum ? Nu s-a pomenit, doar, să te duci la o prințesă cu mîinile goale. Așa că amîndoi au început să caute mijlocul prin care să găsească har în ochii ei. Și au căutat, numai că fiecare pe altă cale : unul a început să umble zile întregi cu ochii în jos, celălalt — nopți întregi cu ochii pe sus.

Cel cu ochii pe sus era o fire romantică. El a refuzat să-și culeagă fericirea din noroiul străzii, ci și-o căuta pe cer, în nopțile înstelate. Nopți fără șir a rătăcit afară din oraș, prin pădure, în cîmp, pe malul lacului. Nopți fără șir a stat la fereastra mansardei sale. Mereu cu ochii sus, spre cer, spre înălțimile azurii, spre lună și stele. Cu priviri pătimașe le-a vorbit, cu buze tremurătoare le-a povestit dragostea sa implorînd mereu : „Dați-mi, astre cerești din comorile voastre ceva frumos și pur, să dăruiesc fermecătoarei prințese. Ajutați-mă să cîștig dragostea ei, căci fără ea viața nu are preț !"

Primul însă, cel „cu ochii în jos" a procedat cu totul altfel. El știa că pe jos se pot găsi tot felul de obiecte aruncate sau pierdute. Dintr-o casă se aruncă o vechitură ; un bănuț alunecă uneori din mîna trecătorului ; un cal prăpădește cîteodată o potcoavă ; pe stradă se găsesc cuie strîmbe iar uneori chilipiruri mai de preț. Dacă ai răbdare și ochi ascuți, te poți pricopsi : din nimic se face ceva, din cît de puțin, cîțiva gologani. Și în fața averii, inima prințeselor se înmoaie ca ceara... Așa că tînărul începu să caute în stradă.

Acestea erau cele două drumuri ale celor doi îndrăgostiți. Despre care să vă povestesc mai întîi ?

Peste zi, sau atunci cînd căutați soț nimerit fiicei voastre sînteți, bine înțeles, oameni practici și cel cu ochii în jos v-ar interesa mai mult. În amurg însă, cînd citiți, deveniți oameni sentimentali și simpatia voastră se îndreaptă în întregime spre cel cu ochii pe sus. Îl voi lăsa, dar pentru cîtva timp pe cel cu ochii în jos și am să vă povestesc mai întîi despre cel cu ochii pe sus...

Privirile acestuia erau mereu îndreptate spre cer. Atît de mult a

privit și cu atîta simțire a povestit despre viața-i sărmană și iubirea-i bogată, atîtea cuvinte înfăcărate a știut să găsească pentru a-și descrie singurătatea, dorul și focul ce-i mistuie sufletul încît steluțelor minunate cu suflete de copil li s-a făcut milă. Ele se rugară pentru el lunei, plîngîndu-i-se acesteia că se sting de jale. Și iată că pînă și recea lună se îndulșă. Într-o noapte senină, puțin înainte de zori, luna își ațintă privirea ei albastră asupra tînărului și prin ferestruica mansardei îi trimise — nici mai mult nici mai puțin decît un colan de perle.

Nebun de bucurie, tînărul alergă într-un suflet spre casa prințesei și-i bătu în ușă.

— Cine-i acolo ? se auzi vocea minunată a prințesei, buimăcită de somn și speriată. Cine mă trezește din somn ? Cine mi-a gonit porumbeii albi ai visurilor ?

— Eu sînt, prințesă, eu ! răspunse el cu glas sugrumat de emoție. Ți-am adus un dar ceresc, pe care nici cînd un prinț nu l-a dăruit nici soției, nici chiar iubitei. Ceva ce nu se găsește în tezaurul regilor, un lucru unic în lume. Ci eu din cer l-am căpătat și iubirea ta o vreau acum...

— Din cer ? se miră prințesa, sărind vioaie din pat. Și prin ușa întredeschisă, întinse un braț spre a-și primi darul. Și cînd tînărul mai repetă odată că-i cere iubirea, îi spuse să revină după răspuns pe seară, la asfințitul soarelui.

Vesel și fericit, îndrăgostitul cu ochii pe sus ieși din oraș, îndreptîndu-se spre cîmp, spre lac spre pădure... În ochi purta imaginea brațului de alabastru, iar în auz îi stăruia sunetul glasului iubitei. Alergînd peste cîmp i se părea că lanurile se înclină în fața lui urîndu-i noroc. Arborii își clătinau domol cununa : „da, o meriți, prieten al lunei. Iar păsărelele ciripeau slăvindu-i mireasa...

O zi întreagă tînărul hoinări așa, fără mîncare și fără să bea măcar un strop de apă.

Dar iată că astrul zilei începu să asfințească. Umbre răcoroase se așternă peste lac. Frunzele arborilor adie lin, o boară tainică trece mîngîietor și o pasăre ciudată ciocănește în trunchiul unui copac pentru a-i aminti parcă să se ducă după răspuns.

Iată-l din nou la ușa prințesei. Acum el bate mai hotărît.

— Cine-i acolo ? întrebă prințesa cu glas tăios.

— Eu sînt, eu — cel care ți-a adus colierul de perle din lună. Am venit după răspuns...

Se aud pași ușori. Ușa se întredeschide din nou și la fel ca dimineața se ivește un braț de alabastru.

— Am fost cu perlele tale pe la toți giuvaergiii. Dar nimeni nu a vrut să le cumpere, nici să mi le schimbe : „Par pietre străine, mi-au spus, dar aici n-au preț." M-am dus atunci cu ele la o stămbărie și am vrut să iau cu ele cel puțin o rochiță de stambă. Dar negustorul a rîs de mine. Ostenită și flămîndă m-am oprit la oospătărie și în schimbul colierului am cerut o bucată de brînză. Ca pe o nebună m-au gonit !

Și brațul de marmură îi zvîrli colierul, ușa se trînti și se auzi răsucindu-se cheia în broască.

Altfel s-au petrecut lucrurile cu al doilea tînăr, cu cel cu ochii în jos. El a adunat mereu : zile, luni, ani...

Cînd a strîns o magazie de vechituri a chemat un telal căruia îi vîndu totul pent u cîțiva gologani. Strîngătorul depuse banii la casa de economii, adună mai departe și iarăși vîndu vechiturile. Într-un rînd avu norocul să găsească o mică comoară. Cine caută găsește, Dumnezeu îi ajută... Din nimic se face ceva, din ceva cîțiva gologani. Și cum am mai spus, averile cele mai mari sînt alcătuite și ele din gologani. Și astfel omul a ajuns bogat, apoi chiar și respectat. E drept că la început lumea l-a cam ocolit : un om care scormonește în noroi. Apoi i se zîmbea cu îngăduință. Mai tîrziu — lumea începu să-l privească cu seriozitate și în cele din urmă, cînd devenise bogat, începu să fie admirat și dat ca exemplu.

Cînd deveni om bogat puse să i se cumpere un palat de la amanta unui nobil. Palatul era cam vechi, dar strașnic împodobit și mobilat. În camera cea mai frumoasă porunci să se așeze un pat de aur cu așternut de puf și mătase. Apoi a luat cheia de aur, s-a dus la prințesă și a întrebat-o dacă vrea să locuiască cu el în palat și să doarmă în patul de aur. Iar prințesa a răspuns : da !

În ziua aceea, la ospățul pentru săraci, cel cu ochii pe sus a stat la masă printre calici și cu rachiu prost s-a îmbătat. Iar noaptea, cînd tînăra pereche s-a dus la culcare, a fugit în pădure și s-a spînzurat de primul copac...

două povestiri de L. PEREȚ

Scamatorul

Într-un orășel din Volhinia s-a ivit odată un scamator.

Cu toate că era înainte de paște, cînd fiecare evreu are mai multe griji decît păr în cap, sosirea lui a făcut totuși mare vîlvă : o ciudățenie de om Pe cap purta cilindru — e drept, cam turtit, avea chip, mai ales nas, evreiesc, dar barbă nu purta. Acte nu avea de altfel. Nimeni nu l-a văzut mîncînd. Află, dacă poți, cine e omul acesta ! Dacă cineva îl întreba : De unde vii ? Răspundea : De la Paris. Încotro pleci de aici ? La Londra ! Cum de ai ajuns aici ? M-am rătăcit ! Se pare că venise pe jos. În sinagogă nu s-a arătat de fel, nici chiar în sîmbăta mare. Lumea se aduna roată în jurul său, dar deodată străinul se făcea nevăzut, de parcă l-ar fi înghițit pămîntul și se ivea tocmai în cealaltă parte a tîrgului.

Între timp, străinul a închiriat o sală și începu să facă scamatorii. Și încă ce scamatorii ! În văzul lumului înghițea jăratec- așa cum alți oameni înghit tăieței. Din gură scotea tot felul de panglici — roșii, verzi, de toate culorile... Dintr-o cizmă a scos nici mai mult nici mai puțin decît șaisprezece perechi de curcani, cît urșii de mari, care se risipiră pe scenă. Apoi ridică un picior răzăluind de pe talpă un lighean plin cu galbeni ! Lumea bătea din palme și striga bravo, iar el fluera odată și iată că din văzduh începură să sosească în zbor cozonaci rumeniți, care incinseră o horă sub tavan. Dar iată că străinul mai fluieră odată și toate dispărură de parcă nici n-ar fi fost... Nici tu cozonaci, nici panglici, nici curcani — nimic !

Se știe că și necuratul se pricepe la al de astea. Vrăjitorii Eghipetului au săvîrșit cîndva lucruri și mai și. Așa că lumea se mira, întrebîndu-se : cine-i omul acesta și de ce e atît de sărac ? De pe talpa piciorului răzălnește o groază de galbeni, dar nu are cu ce-și plăti gazda ! Cu un simplu semn al mîinii face mai mulți cozonaci decît brutarul tîrgului, dintr-o cizmă scoate curcani, dar chipul lui e tras, palid, iar foamea îi arde în ochi, ca o flacără. Așa că lumea glumește pe seama lui : iată a cincea întrebare pe lîngă celelalte patru...

Dar înainte de a ajunge la cele patru întrebări să-l lăsăm deocamdată în pace pe scamator și să trecem la Haim Ioine și la nevastă-sa Rivke Beile. Cîndva, Haim Ioine a fost negustori de păduri. Odată a cumpărat pe preț de nimic o pădure întreagă. Dar tocmai atunci a fost interzisă tăierea și în loc de a se îmbogăți, a sărăcit. Apoi omul s-a băgat credincios, dar a pierdut și această slujbă. A trecut cam multișor de cînd n-a mai cîștigat un ban. Din iarnă au ieșit ca vai de capul lor, dar se apropie paștele și ei nu au nici de unele. Nici de amanetat nu mai au ce. Rivke Beile îi spune soțului : Du-te la comunitate și cere să te ajute. Haim Ioine răspunde că el are credință în Dumnezeu. Dumnezeu nu-l va lăsa, desigur, să se usească și-l va ajuta. Atunci Rivke Beile se apucă de scotocește încă odată prin toate ungherele și — minune — găsește o lingură veche de argint. E un car de ani de cînd lingura s-a pierdut. Haim Ioine vinde lingura și banii îi duce la comunitate, pentru săraci. Nevoiașii, spune el, în rînd ! Timpul trece. Pînă la masă nu au mai rămas decît puține sărmini. Dar Haim Ioine trage nădejde în Dumnezeu, spune el, nu părăsește pe nimeni. Rivke Leia tace : fetele datoare să-și asculte bărbatul.

Mai trece o zi și încă una. Rivke Beile i-a pierit de mult omul. Noaptea își ingroapă obrazul în perină și plînge înăbușit, să nu audă bărbatul. Paștele bate la ușă, dar nu au nici de unele ! Ziua e mai greu decît noaptea. Noaptea poate plînge și să-și verse necazul ; ziua însă, trebuie să-ți ascuți rînza de ochii lumii.

Vecincle se miră, iscodind și jignind cu privirea lor compătimitoare. Altele întreabă de-a dreptul : Cînd faceți azimă ? Cum stați cu masa ?

Neamurile spun : Ce se mai întîmplă la voi, Rivke Beile ? Dacă n-aveți o să vă împrumutăm...

Haim Ioine nu vrea ajutorul oamenilor și Rivke Beile nu vrea împotriva voinței soțului. Atunci, cîte-o nește tot felul de pretexte, iar lumea îi dogorește.

Dar vecinii bagă de seamă ceva : nu e în regulă și dau fuga la Rabin și-i povestesc cum stau lucrurile. Rabinul ascultă și rămîne mult cugetînd. Și în cele din urmă spune că Haim Ioine e om credincios lui Dumnezeu și devreme ce e clintit în credința sa...

Pînă una-alta, Rivke Beile a venit și fără sfeșnice.

A venit și paștele.

Haim Ioine se întoarce de la sinagogă. Toate ferestrele străluceau de lumină, numai în casa lui e pîrjol. Dar nici acum nu și-a pierdut nădejdea : Dacă Dumnezeu va vrea, mă voi sărbezi și eu paștele ! Pășește în casă și salută vesel : Sărbătoare fericite ! Sărbători fericite, Rivke Beile ! — spune el pentru a doua oară. Dintr-un ungher întunecos, nevoia îi răspunde cu voce înecată și cu lacrimi : Sărbători fericite ! Ochii lui Haim Ioine se aprind ca niște lucese în întuneric ca doua felinare.

Haim Ioine se apropie de masă și vorbește :

— Rivke Beile, azi e sărbătoare, iesirii din Egipt. Nu e voie să fii tristă. Și la urma urmei de ce să fii supărată ? Dumnezeu n-a vrut să avem sederul nostru trebuie să sărbătorim împăcați paștele la masă ! Vom face sederul la alții. Fii bineveniți oriunde... În noapte asta ușile tuturor sînt larg deschise. Evreii spun : „Oricine-i flămînd și vină să ospăteze cu noi..." Ia-te și pune-ți șalul pe tine și să intre în casa primului evreu...

Rivke Beile, care nu iese niciodată din cuvîntul soțului ei, își stăpînește cu mare greutate plînsul care o înecă, își aruncă șalul rupt pe spate și e gata de plecare. În clipa aceasta se deschide ușa și se aude o voce :

— Sărbători fericite !

Cei doi răspund la salut fără să poată desluși chipul celui care a intrat. Acesta spune :

— Voi fi oaspetele vostru la *seder*.

Haim Ioine răspunde :

— Nu avem nici pentru noi *seder*.

Omul spune că a adus el cele necesare pentru *seder*.

— *Seder* pe întuneric ? nu-și mai poate stăpîni Rivke Beile plînsul.

— Ferit-a sfîntul ! răspunde străinul. Îndată va fi și lumină. El face odată hocus-pocus și se ivesc două perechi de sfeșnice de argint în care ard lumînări de stearină. Sfeșnicele plutesc în văzduh, în mijlocul camerei. Se face lumină. Haim Ioine și Rivke Beile văd acum că e scamatorul și amețesc de spaimă și uimire. S-au prins de mînă și au încremenit cu gura căscată. Între timp, scamatorul se adresează mesei care stătea părăsită într-un ungher : „Așterne-te, masă și vino aproape !" Abea a rostit aceste vorbe și din tavan cade o față de masă albă ca neaua și acoperă masa. Apoi masa începe a umbla oprindu-se exact în dreptul luminărilor. Sfeșnicele de argint coboară în și se așează pe masă.

— Acum, zice scamatorul, mai lipsește așternutul. Să vină ! Și iată că din trei colțuri ale odăii trei scaune se apropie de masă. Scamatorul poruncește să se facă mai încăpătoare și scaunele se întind și se lățesc pînă se prefac în fotolii. „Mai moale !" poruncește el și fotoliile se acoperă într-o clipă cu catifea roșie iar din tavan se lasă perine albe ca neaua. Așternutul e gata. La un semn al lui se ivesc cupe cu vin roșu, azimă — tot ceea ce e necesar pentru un *seder* voios...

— Apă pentru spălat mîinile aveți ? întrebă scamatorul. Dacă e nevoie pot aduce și apă...

Deabia acum și-au revenit din uimire. Rivke Beile îl întreabă pe Haim Ioine încetișor la ureche : Oare e voie ? Iar bărbatul nu știe ce să-i răspundă. Atunci tot ca îl povățuiește : Dă fuga la rabin și-l întreabă pe el... Haim Ioine însă n-o poate lăsa singură cu scamatorul și e de părere ca ea să se ducă la rabin. Dar soția e sigură că rabinul nu va lua în seamă spusele unei femei. Va crede, desigur, că și-a ieșit din minți. Pînă la urmă se duc amîndoi la rabin, iar scamatorul rămîne singur în casă.

Rabinul le spune ce și ceea ce e făcut prin farmec nu are consistență, căci vrăjitoria e amăgire a ochilor. Să se întoarcă așa dar acasă și dacă azima se va frînge, vinul va curge în pahare, pernele așternutului vor putea fi pipăite și așa mai departe, atunci e bine... Înseamnă că totul e de la Dumnezeu și se pot înfrupta.

Așa a hotărît rabinul. Cei doi se întorc acasă cu inimile bătînd de emoție. Au intrat în odaie. Scamatorul a dispărut, dar masa e acolo unde a așezat-o el. Pernele pot fi pipăite, vinul curge, azima se frînge...

Abea acum au priceput că în casa lor fusese profetul Eliahu și au sărbătorit paștele cu mare veselie.

O PAGINĂ DE ISTORIE

Afacerea Dreyfus

S-au împlinit 70 de ani de la celebra „Afacere Dreyfus", care a răscolit conștiința Europei și a făcut educația unei întregi generații. Procesul, unul din cele mai celebre din istorie, a dat loc la timpul său la conflicte vehemente, a divizat opinia publică și și-a pus amprenta asupra evoluției societății franceze de la sfîrșitul secolului trecut. Ea a lăsat urme dintre cele mai însemnate și asupra gîndirii evreiești. Iată dece considerăm nu lipsit de interes să evocăm pentru cititorii noștri datele și împrejurările acestui caz.

La 15 octombrie 1894, căpitanul francez Alfred Dreyfus, fiul unui negustor evreu bogat, a fost arestat din senin, sub acuzația de a fi acționat ca spion german. Dreyfus era un ofițer capabil de Stat major, dar din pricina originii sale evreiești el nu era bine privit de către unii din superiorii și colegii săi. Arestarea lui a fost folosită de presa reacționară franceză pentru a dezlănțui o înverșunată campanie antisemită. În decembrie 1894, Dreyfus a fost găsit vinovat de Curtea Militară și condamnat la degradare publică și deportare pe viață pe insula Dracului.

Principala probă care a dus la condamnarea lui Dreyfus a fost un borderou conținînd o listă de documente ce fuseseră trimise atașatului militar german din Paris, colonelul Schwartzkoppen. Acest borderou a fost sustras de agenți francezi dintre hîrtiile colonelului neamț. Unii experți grafologi au fost de părere că scrisul de pe borderou e identic cu cel al lui Dreyfus, în timp ce alții au fost de părere contrarie.

Oamenilor cărora pasiunile nu le întunecaseră judecata vinovăția lui Dreyfus le-a apărut din capul locului extrem de îndoielnică. Era evident că Dreyfus nu avea nici un motiv pentru a deveni spion, deoarece era foarte bine situat și avea în față o strălucită carieră militară. În fața instanțelor de judecată el și-a afirmat toată vremea cu cea mai mare energie nevinovăția. Cu toate acestea, a fost condamnat.

Familia lui Dreyfus a început să adune materiale pentru a dovedi nedreptatea justiției. Între timp, în postul de șef al serviciului de spionaj francez a fost numit colonelul Picquart. Într-una din zile acesta reuși să pună mîna pe o scrisoare, care a intrat în istoria procesului sub denumirea „Le petit bleu" : era o notă ce fusese interceptată de agenții francezi în timpul tranzitului de la ambasadorul german Schwartzkoppen către maiorul francez Esterhazy. Acest document avu darul să trezească suspiciunile colonelului Picquart în privința acestui din urmă ofițer. Comparînd documentele „cazului Dreyfus" cu scrisul lui Esterhazy, Picquart a ajuns la concluzia că acesta și nu Dreyfus este adevăratul trădător. Cam în aceeași perioadă o altă probă despre vinovăția lui Esterhazy a ajuns în mîna vice-președintelui senatului francez. Colonelul Picquard a comunicat rezultatele cercetărilor sale superiorilor, dar aceștia i-au ordonat să abandoneze cercetările, trimițîndu-l apoi într-o misiune primejdioasă în Tunisia.

În noiembrie 1897 fratele lui Dreyfus a trimis o scrisoare Ministerului de război francez în care-l declara pe Esterhazy drept adevăratul autor al borderoului. Aceasta a dus la un proces secret la Curtea Marțială. În ciuda vinovăției sale evidente, Esterhazy a obținut însă un verdict de achitare.

Cercurile dreyfusarde au continuat însă lupta. O lovitură puternică în favoarea revizuirii „cazului" a constituit articolul lui Emile Zola, „J'accuse !", în care marele scriitor afirma în mod public că Esterhazy este adevăratul trădător și că Ministerul de război a fost inspirat de motive antisemite dînd în mod voit o falsă direcție întregului caz.

Intervenția lui Zola a făcut ca „afacerea Dreyfus" să devină un nou subiect de aprige dispute între reacționarii monarhiști și liberalii republicani. Majoritatea armatei franceze, cinci miniștri de război succesivi, precum și șeful Marelui Stat Major s-au opus revizuirii procesului. Zola a fost găsit vinovat de calomnie, condamnat la un an închisoare și la plata unei mari amenzi. Colonelul Picquart a fost arestat pentru încercările sale de a dezvăli adevărul. Mulți ofițeri s-au opus revizuirii procesului pe motiv că în joc era „onoarea armatei" și că procesul era „chose jugée".

În ciuda tuturor acestor obstrucțiuni ale cercurilor reacționare, agitația pentru revizuirea procesului continua. Cercurile liberale, socialiștii și toate elementele înaintate ale societății franceze se pronunțau și luptau pentru redeschiderea procesului. Printre susținătorii lui Dreyfus se aflau : Clemenceau, Jaures, Reinach, personalități proeminente ale vieții publice și sociale franceze. Frămîntările în jurul „cazului Dreyfus" au scindat Franța, care s-a divizat în dreyfusarzi și antidreyfusarzi. Ele au avut urmări nefaste asupra populației evreiești din această țară, asupra cărora s-a năpustit ura înverșunată a reacționarilor. La Marsilia, Bordeaux și în alte orașe prăvălile evreiești au fost devastate, evreii molestați.

O întorsătură senzațională a dat cazului declarația locotenent-colonelului Henry, ofițer în biroul de spionaj, pe care Cavaignac, ministrul de război de atunci, l-a forțat să declare că el, Henry, ar fi acela care a scris scrisoarea trimisă de către atașatul militar italian Panizzardi ambasadorului german Schwartzkoppen. În această scrisoare se vorbea despre „evreu", care nu putea fi decît Dreyfus, el fiind singurul evreu din Statul Major. Henry a fost arestat în ziua de 30 august 1898 iar a doua zi s-a sinucis în celula sa. Esterhazy a fugit la Londra, unde mai tîrziu a recunoscut în mod public că el e autorul borderoului.

Pasiunile răscolite de disputa dintre dreyfusarzi și antidreyfusarzi au ajuns acum la culme. Ele și-au pus amprenta și asupra alegerilor prezidențiale ce s-au desfășurat în Franța, în anul 1899.

În iunie 1899, Curtea de casație s-a decis însfîrșit și a declarat că era definitiv dovedit că documentele care au dus la condamnarea lui Dreyfus au fost falsuri. De data aceasta revizuirea procesului nu mai putea fi împiedicată.

Cel de al doilea proces al lui Dreyfus a avut loc la Curtea Marțială din Rennes și a ținut de la 7 august la 8 septembrie 1899. Dreyfus a fost adus din Insula Dracului. În timpul procesului s-a produs un atentat la viața unuia dintre apărătorii săi. La încheierea dezbaterilor, judecătorii, printr-un vot de 5 contra 2, au pus verdictul absurd de „vinovat cu circumstanțe atenuante", ca și cînd ar exista circumstanțe atenuante pentru trădare. Teama de izbucnirea revoluției a fost, probabil, una din cauzele care a dus la acest verdict. De data aceasta Dreyfus a fost condamnat la 10 ani închisoare, dar după cîteva zile a fost grațiat de către președintele Franței. În ianuarie 1900, unii dintre conducătorii antisemiți implicați în acest caz au fost condamnați la închisoare.

Opinia publică cerea însă elucidarea deplină a cazului. În decembrie 1900 parlamentul a încercat să închidă procesul prin acordarea unei amnistii generale a tuturor delictelor legate de cazul Dreyfus. În mod special Dreyfus a fost exceptat de la amnistie și astfel a putut să ceară o nouă revizuire a procesului.

În iulie 1906 verdictul Curții Marțiale din Rennes a fost definitiv înlăturat, iar deplina nevinovăție a lui Dreyfus recunoscută de tribunal. Dreyfus a fost repus în toate drepturile, reprimit în Statul Major cu gradul de maior și i s-a decernat Legiunea de onoare. În timpul primului război mondial a fost avansat colonel, încredințîndu-i-se comanda unui sector al Parisului.

Altă victimă a „cazului", Picquart, a fost de asemenea reabilitată. Reprimit în serviciul activ, Picquart a fost avansat general de brigadă și a fost mult timp ministru de război în primul cabinet al lui Clemenceau.

În anul 1930 în Germania a apărut o carte „Die Wahrheit über Dreyfus" după însemnările ambasadorului Schwartzkoppen, în care acesta arată că adevăratul vinovat a fost Esterhazy, care i-a vîndut documentele militare secrete.

Cazul Dreyfus a fost descris în multe cărți și a fost subiectul mai multor filme.

DERAȘA DE SABAT HAGADOL

Simbătă 10 aprilie 1965, Eminența Sa d. Șef rabin dr. Moses Rosen a rostit la sinagoga Malbim din București tradiționala derașa de Sabat Hagadol. Au asistat enoriași ai tuturor sinagogilor, clerul și conducătorii comunităților.

DESHUMAREA OSEMINTELOR LUI SAMUEL PINELES ל"ז

În ziua de 3 martie 1965 s-au deshumat la cimitirul evreiesc din Galați osemintele lui Samuel Pineles, unul din fruntașii comunității evreiești din acel oraș și din conducătorii iudaismului romîn de la sfîrșitul veacului al 19-lea. S. Pineles a decedat în anul 1928 în vîrstă de 85 de ani. Defunctul a făcut parte dintr-o distinsă familie de intelectuali evrei și a sprijinit acțiuni importante pentru populația evreiască din acea vreme.

La deshumare a oficiat serviciul religios d-nii *rabin I. M. Zalman*, membru în Consiliul superior rabinic și *haham Butnaru*, din Galați. Au luat parte d-nii *Filip Stopler* președintele templului coral din București din partea Federației Comunităților Evreiești (M) și *Barbu Bolangiu*, din partea Comunității evreilor din Galați.

În ziua de 9 martie 1965 rămășițele pămîntești ale lui *Samuel Pineles* au fost reinhumate pe Har Hazicaron din Ierusalim, în prezența președintelui statului Israel și a unei numeroase asistențe.

ȘTIRI

ISTORIA UNIVERSALĂ A POPORULUI EVREU

La New York a apărut primul volum din monumentala lucrare „Istoria universală a poporului evreu". Lucrarea, redactată de către un colectiv de istorici din S.U.A. și Israel va cuprinde 20 volume.

CRUDA REALITATE...

După dezbateri aprinse care au ținut două săptămîni, cenzura vest-germană a permis în cele din urmă proiectarea pe ecranele cinematografelor din R.F.G. a unui documentar realizat în anul 1945 de cineaștii sovietici despre lagărul morții de la Auschwitz.

În acest fel, publicul vest-german poate lua cunoștință de felul cum arăta acest loc infernal în clipa cînd primii ostași sovietici au pătruns aici ca eliberatori. În acel moment, pe teritoriul lagărului au fost găsiți aproape 3 mii deținuți — mulți dintre ei în stare de agonie.

EXPOZIȚIE PE O TEMĂ TRAGICĂ

La clubul foștilor deținuți din lagărele naziste din Haifa s-a deschis o expoziție de tablouri avînd ca temă viața în lagărele și ghetourile hitleriste. Așa cum subliniază cronicarii de specialitate și opinia publică, expoziția oferă o imagine zguduitoare a acelor ani cumpliți.

FOLCLOR EVREIESC LA TELEVIZIUNEA AMERICANĂ

Recent milioanele de telespectatori americani au urmărit un program de cîntece din folclorul evreiesc, în interpretarea unei populare cîntărețe din S.U.A. Ca decor pentru acest program au servit tablouri ale lui Mark Chagall.

ANIVERSAREA PRESEI EVREIEȘTI ÎN CANADA

Opinia publică evreiască din Canada a sărbătorit împlinirea a 40 de ani de apariție a presei progresiste în limba idiș din această țară. Cu acest prilej a fost subliniată activitatea prodigioasă desfășurată de ziarul „Wochenblat".

COMEDIA FRANCEZĂ ÎN TURNEU ÎN ISRAEL

În cadrul turneului pe care-l întreprinde în străinătate, Comedia Franceză va juca în luna aprilie în Israel. Vor fi reprezentate tragedia lui Racine „Britanicus", „Vicleniile lui Scapin" de Moliere, precum și o comedie de Feydeau.

SALOM ALECHEM ȘI PERET ÎN AUSTRALIA

O formație teatrală din Melbourne a prezentat un spectacol în limba engleză cu dramatizări din opera lui Salom Alechem și I. L. Pereț.

SAVANT ISRAELIAN INVITAT ÎN U.R.S.S.

Profesorul E. De-Salith, de la secție de fizică a Institutului de cercetări de la Rehovot, a fost invitat în U.R.S.S. la o conferință a savanților atomiști.

• ştiri • ştiri • ştiri • ştiri • ştiri •

MARELE DICŢIONAR AL LIMBII IDIŞ

Institutul de lexicografie al oraşului New York a început editarea Marelui dicţionar al limbii idiş. Lucrarea va cuprinde 10 volume, dintre care primul a şi apărut. Dicţionarul va apare iniţial în limba idiş, apoi în ediţii bilingve: idiş-engleză; idiş-spaniolă şi idiş-ebraică.

GESTUL UNUI PASTOR AMERICAN

Pastorul Robert Mille din Los Angeles a fixat o *mezuza* (uscior obiect ritual iudaic) la uşa casei sale, ca protest împotriva faptului că şeful naziştilor americani, Rokwell, a cumpărat o casă vis-a-vis de locuinţa şi biserica pastorului, intenţionînd să stabilească acolo un sediu fascist. În cursul unei predici rostite de pe amvon, pastorul a chemat credincioşii să lupte împotriva mişcării neo-naziste şi a acelora care ar dori să facă din cuvîntul *creştin* un sinonim al cuvîntului *antisemit*.

UN ACT DE VANDALISM

Huligani rămaşi neidentificaţi au mîzgălit monumentul lui Heinrich Heine, de la Frankfurt pe Maine. Acest act de vandalism a stîrnit indignarea opiniei publice, care protestează împotriva recrudescenţei nec-nazismului din Germania federală.

SCULPTORUL OFICIAL AL NAZISMULUI

Cercurile democratice din Paris au protestat împotriva încercării de a readuce în viaţa aristică pe Arno Brecker, fostul sculptor oficial al celui de al treilea Reich. Cu acest prilej s-a reamintit că sculpturile lui Brecker exprimau „superioritatea rasei ariene" şi erau la loc de frunte în cadrul expoziţiilor antisemite.

Într-o declaraţie a Asociaţiei luptătorilor evrei din rezistenţă se spune: „Nu se poate uita că milioane de evrei, printre care şi numeroşi artişti, au fost ucişi la Auschwitz în numele „culturii naziste" pe care Brecker a servit-o, sculpturile sale proslăvind domnia violenţei."

UN NEEVREU PROFESOR DE JUDAISM

Prof. Gebhard, creştin olandez, a fost angajat ca profesor de limba ebraică şi religie mozaică la liceul evreiesc „Maimonide" din Olanda. Acesta este, probabil, primul caz cînd un profesor neevreu predă religia mozaică la o şcoală evreiască.

Prof. Gebhard a studiat filologia semitică la universitatea ebraică din Ierusalim.

POEM DE PERET PE MUZICĂ

Compozitorul M. Weinberg, un elev al lui Şostakovici, a compus muzica pentru poemul lui I. L. Pereţ, „Poemul copiilor". Lucrarea va fi executată în primă audiţie în cadrul unui concert al orchestrei filarmonice din Moscova.

CONFERINŢĂ INTER-RELIGIOASĂ LA PARIS

La Paris s-a ţinut o conferinţă a reprezentanţilor principalelor trei culte din Franţa: catolic, protestant şi mozaic. În cea de a doua zi, lucrările au fost conduse de Şef Rabinul Franţei, Iacob Kaplan.

NOI DOVEZI DESPRE CRIMELE NAZIŞTILOR

Guvernul Cehoslovaciei va pune la dispoziţia Franţei, Belgiei, Iugoslaviei şi Olandei noi dovezi despre crimele săvîrşite de nazişti pe teritoriul vremelnic ocupat al acestor state. După cum se ştie, aceste dovezi provin din arhivele secrete naziste descoperite recent în Cehoslovacia.

IN MEMORIAM

Una din străzile principale din oraşul francez Aix-en-Provence a primit numele prof. Jules Isac, istoric şi fondator al asociaţiei „Amitié Judeo-Chrétienne".

CONGRESUL EVREILOR SEFARZI

La New York a avut loc al doilea congres al evreilor sefarzi, cu participarea unui număr de 250 delegaţi din S.U.A. şi Canada. Haham dr. Solomon Gaon a cerut evreilor americani, să instituie un program de ajutor educativ, religios şi economic pentru evreii sefarzi.

UN DOCUMENT...

Simon Wiesenthal, directorul Centrului evreiesc de documentare din Viena, a predat tribunalului din Stuttgart fotocopia chitanţei de primire a frînghiei întrebuinţate de nazişti la 1 septembrie 1942 pentru spînzurarea a 12 fruntaşi ai comunităţii evreieşti din Lvov.

Chitanţa atestă că în ziua respectivă poliţia din Lvov a cumpărat contra sumei de 52 zloţi 6 frînghii de la un magazin de articole de menaj din Krakauerstrasse 1.

SĂPTĂMÎNA CĂRŢII EVREIEŞTI ÎN ANGLIA

Între 22—27 martie a fost organizată în mai multe oraşe engleze „Săptămîna cărţii evreieşti." La Londra a fost deschisă cu acest prilej o expoziţie a cărţii evreieşti.

O ISTORIE A MARTIRIULUI

Luna viitoare va apare la Amsterdam o istorie a persecuţiilor suferite de evrii din Olanda în timpul ocupaţiei naziste.

Autorul lucrării este profesorul Jacques Presser, şeful catedrei de istorie modernă la universitatea din Amsterdam.

SCHIMBURILE CULTURALE U.R.S.S.—ISRAEL

Filarmonica israeliană va concerta în primăvara viitoare la Moscova, Leningrad şi alte 3 oraşe sovietice. La rîndul lor, baletul teatrelor Balşoi şi Kirov va întreprinde turnee în Israel.

AVERI NERECLAMATE

Într-o declaraţie recentă, d. Georges Brunschwig, preşedintele Federaţiei comunităţilor evreieşti din Elveţia, a arătat că în curînd se va da publicităţii un raport despre valoarea averilor lăsate de evrei în Elveţia şi nereclamate.

Majoritatea acestor averi au aparţinut unor familii evreieşti din ţările cotropite în anii războiului, familii ce au fost în întregime masacrate de hitleriştii.

DESCOPERIRI ARHEOLOGICE LA MASADA

Am mai avut prilejul să înfăţişăm cititorilor noştri o seamă de descoperiri arheologice de mare însemnătate făcute cu prilejul săpăturilor de la Masada. Într-un articol apărut recent în ziarul londonez „Sunday Observer", şeful expediţiei arheologice, profesorul Igal Iadin arată că au fost găsite două pergamente de excepţional interes: primul cuprinde capitolul 33 din cartea „Deuteronomul", iar al doilea capitolele 35 şi 38 din cartea profetului Iehezkiel. Au fost de asemenea dezgropate rămăşiţele unei sinagogi de pe vremea regelui Herodot. Aceasta e cea mai veche sinagogă descoperită pînă acum de arheologi.

SEARĂ A FILMULUI ISRAELIAN LA MOSCOVA

În sala Casei prieteniei din Moscova a fost organizată o seară a filmului israelian. Regisorul sovietic Mark Donskoi a vorbit despre cinematografia Israelului. Apoi au fost proiectate filme documentare.

ETERNIZAREA UNEI NOBILE ACŢIUNI

La Ierusalim va fi ridicat un monument care va eterniza nobila comportare a poporului olandez faţă de evrei, în anii celui de al doilea război mondial. Monumentul înfăţişează un muncitor din port, cu mînecile suflecate, cu capul sus şi o privire mîndră. Acesta este un omagiu adus docherilor din Amsterdam care în plină ocupaţie nazistă au declarat grevă spre a protesta împotriva represiunilor la care erau supuşi cetăţenii evrei.

ARTHUR MILLER ŞI TEATRUL EVREIESC

Cu prilejul călătoriei pe care a făcut-o în luna februarie în Polonia, celebrul dramaturg american Arthur Miller a vizitat şi teatrul evreiesc din Varşovia, unde se reprezintă una din piesele sale, „Toţi fiii mei". După ce a asistat la prezentarea piesei, dramaturgul a declarat că e profund emoţionat auzindu-şi eroii vorbind în limba sa maternă. Bunicii lui Arthur Miller au emigrat în S.U.A. din Polonia.

A TRĂIT VREODATĂ HITLER?

Acesta este titlul unei conferinţe ţinute la Londra de dr. C. Arnosfeld, director adjunct al bibliotecii Wiener, specializată în materiale privind ororile naziste. (Despre această bibliotecă şi iniţiatorul ei, dr. Alfred Wiener, am scris în numărul 112 al revistei noastre).

Conferenţiarul a arătat că elementele neonaziste din R. F. G., mizînd pe faptul că foarte mulţi oameni de bună credinţă nu pot concepe proporţiile ororilor săvîrşite de hitlerişti, caută să le nege pur şi simplu, acreditînd ideia că ele sînt... inventate în mare parte. Potrivit acestora, Auschwitzul nu a existat, nu au fost extermina ţi 6 milioane de evrei, iar pînă la urmă chiar şi Hitler — dacă a existat vreodată! — nu a fost decît un om paşnic şi cumsecade.

Scopul acestei mistificări grosolane este evident: se încearcă reabilitarea nazismului, adormirea vigilenţei popoarelor, spre a se netezi drumul noilor pretendenţi la dominaţia lumii.

O STRADĂ DINTR-UN ORAŞ ITALIAN

La sugestia Asociaţiei medicilor, o stradă din oraşul italian Oria a primit numele medicului evreu Sabetay Donelia care a trăit între anii 913—983. Cu aproape un mileniu în urmă, numele ilustrului medic s-a impus atenţiei populaţiei din peninsulă datorită descoperirilor sale medicale, care au salvat viaţa a mii de oameni.

FOLCLORUL EVREILOR DIN AFRICA DE NORD

La Ierusalim a fost deschisă o expoziţie consacrată folclorului evreilor din Africa de nord. Printre numeroasele obiecte expuse se află obiecte de artă, populară, podoabe şi ornamente confecţionate de meşteşugari din Maroc, Tunis şi Algeria.

SEARĂ ROMÎNEASCĂ ÎNTR-UN KIBUTZ

În kibutzul Yad Hana a fost organizată o seară romînească, cu participarea locuitorilor din satele şi aşezările învecinate. După o expunere asupra realizărilor din R.P.R., a fost prezentat un program de filme romîneşti. Manifestarea s-a bucurat de mare succes.

PRIMA CIRCUMCIZIUNE PE INSULELE CANARE

Luna trecută a avut loc la Gran Canaria (insulele Canare) prima circumciziune. La festivitate au asistat peste 30 persoane, cei mai mulţi fiind evrei aflaţi în vacanţă pe această insulă. Obştea evreiască de pe insulă numără 8 familii. *Mohelul* care a executat circumciziunea a fost adus din Casablanca — Maroc.

EXPOZIŢIE DE ARTĂ PE TEME BIBLICE

Muzeul „Bezalel" din Ierusalim va organiza o expoziţie pe tema „Biblia şi arta" ce va cuprinde opere de artă cu subiect biblic împrumutate de muzee din multe ţări. Vor fi expuse, între altele, celebrele tablouri biblice ale lui Rembrandt, lucrări de Chagall.

Muzeul a achiziţionat în ultima vreme un număr de 30 pinze de Renoir, Monnet, Picasso, Chagall. Au fost de asemenea achiziţionate obiecte de cult şi relicve religioase, printre care uşa sinagogii „Rambam" din Cairo, datînd din secolul al X-lea, uşile sinagogii din Cracovia etc.

EVREII DIN AUSTRALIA

După datele ultimului recensămînt, în Australia trăiesc 70.000 evrei.

AL 100-LEA CONGRES BIBLIC

Societatea americană pentru literatură biblică face pregătiri pentru cel de al 100-lea Congres. Primul congres al acestei societăţi a avut loc în anul 1880.

PREMIUL „ALBERT SCHWEITZER"

Premiul „Albert Schweitzer" pe anul 1964 a fost atribuit d-nei Gertrud Kürtz, o suedeză de religie protestantă, care în anii războiului a ajutat un mare număr de refugiaţi evrei. Premiul a fost creat acum 4 ani de Fundaţia olandeză Albert Schweitzer şi se acordă pentru realizări umanitare.

DECORAREA SCRIITORULUI MAX BROD

Guvernul austriac a conferit scriitorului Max Brod ordinul artelor şi ştiinţelor clasa I-a pentru contribuţia adusă ca poet, scriitor, muzicolog şi compozitor la dezvoltarea culturii austriece.

Max Brod a fost prietenul apropiat al lui Franz Kafka şi datorită stăruinţei sale parte din manuscrisele acestuia din urmă au putut fi salvate.

INAUGURARE LA NISA

Şef rabinul Franţei, dr. Iacob Kaplan a participat la serviciul divin şi la ceremoniile organizate de către comunitatea evreilor din Nisa pentru a celebra inaugurarea centrului său comunal.

ŞEF RABINUL ORAŞULUI RIO DE JANEIRO

Reprezentanţi ai guvernului şi conducători ai instituţiilor evreieşti din Brazilia au luat parte la ceremonia instalării noului şef rabin al oraşului Rio de Janeiro.

Rabinul Ieraham Blumenfeld nu a atins încă vîrsta de 40 de ani. Diploma de rabin a obţinut-o la Yeşiva Lubavici din New York.

AUTOBIOGRAFIA LUI CHARLIE CHAPLIN

Volumul cu caracter autobiografic al lui Charlie Chaplin, publicat simultan în mai multe ţări, a stîrnit pretutindeni cel mai viu interes. Lucrarea nu a avut însă darul să elucideze un amănunt: în ce măsură zvonurile despre originea evreiască a marelui actor sînt sau nu întemeiate. În schimb, amănunte în această privinţă se găsesc într-un interviu pe care Charlie Chaplin l-a acordat recent unei reviste din Berkley-California. Cu acest prilej actorul de celebritate mondială a declarat că are rude din partea tatălui său care trăiesc în Africa, au o înfăţişare tipic evreiască, unii dintre ei au chiar nume evreieşti, aşa că „probabil că şi eu sînt în parte evreu."

Chaplin a mărturisit aceluiaşi gazetar că pe cînd lucra la filmul „Dictatorul" s-a simţit atît de aproape de evrei şi de tot ce li se întîmpla sub Hitler, încît, „am fost convins că trebuie să fiu evreu."

UN FILM DESPRE RĂSCOALA LUI BAR KOHBA

În Israel se realizează un film despre răscoala împotriva Romei, din anul 131—135, condusă de Bar Kohba. Scenariul filmului ţine seama de ultimele descoperiri arheologice de la ţărmul Mării Moarte.

O NOUĂ EDIŢIE A TALMUDULUI

O editură din Israel pregăteşte pentru tipar o nouă ediţie completă a talmudului. Fiecare folio al tratatului va cuprinde alături de textul ebraic, traducerea în limba engleză, un comentariu modern, scurte biografii ale comentatorilor tradiţionali, precum şi o perspectivă istorică detaliată.

Redacţia ebraică este asigurată de rabinul dr. A. Ehrman, iar cea engleză de soţia sa, Esther J. Ehrman, fost conferenţiar la universitatea din Bristol. O echipă de cunoscuţi pictori şi graficieni asigură prezentarea grafică.

CARTEA NEAGRĂ A MARTIRIULUI

Sub auspiciile organizaţiei „Iad Vaaşem" din Ierusalim a apărut „Cartea neagră" a martiriului evreiesc în anii celui de al doilea război mondial. Volumul cuprinde denumirea a peste 300 mii de oraşe şi localităţi din Europa în care hitleriştii au exterminat întreaga populaţie evreiască.

יצחק לייבוש פרץ

צו זיין 50־סטן יאָרצייט

פרץ אין רומעניע

דאנאָו האָט רעציטירט פרצ'ס באַרימט ליד „מיין נישט די וועלט איז א קרעמשמע". און די פייערונג איז פאַרוואַנדלט נעוואָרן אין אַן אַנטיפאַשיס־

טישער מאַניפעסטאַציע, אין א פּראָטעסט קעגן דער פינצטערע טערניש וואָס האָט געהערשט דעמאָלט אויף דער וועלט. און פרצ'ס התראה „מיין נישט לית דין ולית דיין" איז מקיים נעוואָרן. די פינצטערע כוחות זענען סוף כל סוף געשעלט נעוואָרן צו דעם דין.

און מיט פרצ'ן האָט די יידישע באַפעלקערונג פון רומעניע זיך נישט באַקענט ערשט דעמאָלט בשעת דער צווייטער וועלט מלחמה.

אין 1915 תכף נאָך זיין פטירה איז אין דעם זאַמלבוך „ליכט" איז נעווידמעט אַ יידישע ארבעטער־קרייז „לומינא" און דורך זיין יידישער צייטונג „דער וועקער" ארויסגעגעבן פון מאַקס וועקסלער (1895).

אין די שפּעטערדיקע יאָרן זענען פרצ'ס ווערק פאַרעפנטלעכט געוואָרן אין הינע צייטונגען, ווי אורי קייש'ס „יידישע צוקונפט" און אין יידיש־רומענישע זשורנאַלן אין רומענישער איבערזעצונג.

אין 1903, דרוקט דער „אַלמאַנאַכול איסראַעליט אין לומסראַט" אין רומענישער איבערזעצונג אַ פראַגמענט פון פרצ'ס „אין לבנה שיין".

אין 1907, פאַרעפנטלעכט מען „שלום בית" אויך אין רומעניש אין דער צייטשריפט „קראַניקא איסראַעליטאַ" און אַנדערע דערציילונגען אין שפּעטערדיקע נומערן. דאָס־זעלבע אויך אין אַנדערע יידיש־רומעניש זשורנאַלן.

דער ערשטער איבערזעצער פון פרצ'ן איז דער שריי־בער און פּובליציסט האָריאַ קאַרפּ (1943—1868), דער פאָטער פון מתתיהו קאַרפּ, וועלכער האָט נאָך דער צווייטער וועלט מלחמה אַרויסגעגעבן דאָס „שוואַרצע בוך" איבער די גרויל־מאַסן וואָס זענען פאָרגעקומען אין רומעניע, אין דער היטלער־עפּאָכע.

האָריאַ קאַרפּ האָט אין 1915 אַרויסגעגעבן אַ באַנד איבערזעצונגען פון פרצ'ן אונטערן טיטל „ביים פאַקיר" און האָט אויך נאָכדעם אי־בערזעצט און נעשריבן פון פרצ'ן מיט גרויסער פאַרערונג.

צווישן ביידע וועלט־מלחמות, האָט יעקב שטערנבערג מאָנטירט דעם ספּעקטאַקל „באַנאַכט אויפן אַלטן מאַרק" מיט דער „יידישער טעאַטער סטוריע" אין בוקאַרעשט ווי אויך אין דער פּראָווינץ. אין די יאָרן האָט מען אויך נע־בראַכט כיבור פון פּויל, ס'זענען דערשינען אַרטיקלען אין צייטונגען, מ'האָט גע־האַלטן לעקציעס, אַזוי אַז דער אינטערעס פאַר אונדזער גרויסן קלאַסיקער איז תמיד נעווען וואַך.

נאָך דער באַפרייונג פון אונטער דעם פאַשיזם איז דערשינען (1946) אַ באַנד אין רומעניש איבערזעצט פון י. קאַטינגאַרו אונטערן טיטל „מאָלימאַ" (די מנפה) און אין 1957 האָט דער פלוכה־פאַרלאַג אַרויסגעגעבן אין יידיש אַ באַנד פון פרצ'ס ליריש מאַטעריאַל, אויסגעקליבן פון דער ייִדישער לייענער פון רו־מעניע האָבן אָבער נאָך פאַר־דעם זיך באַקענט מיט פרצ'ן. ס'איז אַ סברה אַז אפילו זיינע „יום־טוב בלעטלעך" זענען אַריינגעדרונגען אויך קיין רומעניע, דורך דעם אין יידיש אַ באַנד פון פרצ'ס „מעשה בוך" אין דער אַנטלאָפן פון דער אַנטלאָפן פון דער אַנטלאָפן פון

פסח תשכ'ה

פתיחה לסדר של פסח: השאלות

קטע מן הדרשה שדרש הרב הכולל דר. דוד משה רוזן בבית־הכנסת מלבים, בשבת הגדול

בל המרבה לספר ביציאת מצרים, מתחיל בהקדמת ארבע הקושיות. הקושיות האלה מסבות את קו־לסתר פנים האפיונים של היהדות שבה אנו מתמידים והיא מגלה את סוד קיומנו היומיומי זה אליו שבה. אנו מקשים ומקשים שוב. אין אנו מסתפקים בתלמה פסוקה, אלא רוצים למצוא את נתיב ההגיון שבה ולעקוב אחריו בשכלנו. יש התלמוד כלו הדור, בתחום השני, בשבה זו של קושיות ואבעיות. אף כי פוסק הלכה למעשה או מחבר המחבר המוסרי יודע לכל הקושיות בלאה ברבי עקיבא או רבי יהודה או אחרים בסותם, מוחר לו גם לקבן התל־מידים להקשות: מדוע? זה, מנין לך? זה, מאיזה מקור שאבת? מה תסריבך לומר בך? והמקשה מסרותו שלא יתחסק מהחרון את הקושיא. מאו קא משמע לן? המשיבה נא לתמוה את חוט ה־הגיון עד שנגיע ביחד אל מסקנת החקיק שתצבת לנו. השכל הישר מנתח את האמת בזרויות ומסיבה אותה ובשיטצא כלשהו שאינו מוכן הוכב, תוסיף שוב הקושיא.

לפנים היו, ואולי יכנס גם בנים אבנים בלה תעלולים לתחל בפנמתו של היהודי לעצות על כל שאלת בשאלת נוספת. הם אונס מביגים בו רוקא בכך יש לבצוא את יסו בשרון הבקרת, בכך תמצא את הבסתה לפחרון ההתחדשות היומיומית שלנו ולהבין מה ש־אמרו חז"ל „בכל יום ויום יהיו בעיניך בחדשים".

שאלות ותשובות. בלעדן אין להבין את פסיעה אחת מכל אשר עצרה האנושות בדרך ההתקדמות. לולא הן היתה האנושות סובבת כיון מצוות הבורות. הצמאון לדעת הוא, הוא הגורם לקליטת הורע המבורך של הקושיות במות האדם, וסוריבו לא לאבד מטרי עין הדעת. הקושיות לאכול מטרי עין הדעת. מי ששסתפק בידיעותיו ואין לו מה לתקשות, הרי זה מוציא את עצמו מדרכי חיים אמיתים, ה־מביאים לידי תנועה והוא עומד ההתיו כאבן שאין לה הופכים.

„העולם הזה נברא בהא", בהא השאלה. את סוד ההתקדמות המצא רק בכבל זה המוסיף חולית, הוליה של שאלה על קיום האדם.

כשהאדם מתבונן וראוה את הדר הטבע, שלמותה הנפלאת, הסדר שבה ושואל „מי ברא אלה?" רק אז הוא מתרומם ומביר את רבונו, את בורא שמים וארץ.

הבעיה הראשונה של מצפון האדם באת על ידי השאלה ש־הטרידה את אדם הראשון: „אי־כה?" שאלה זו הציבה לו את יסוד הדרכתו בחיים.

הא השאלה הקוקה על קירות כל המחבות, המחקומטות בעד הדרות, לולא השאלות מנין להם לעבדי פרעה ולעבדים שבכל אותן מאות השבה, לדעת כי על ידי עושי עולה סובדים הם וכי עליהם לנקם ולהרוס את בבלי כל נגי־שה? ואלמלי השאלות המטרידות היו מצדיקים עליהם את הדין של גורלם הטר שחרביבו עליהם משעבדיהם.

מה נשתנה? כן. מה נשתנה אדם זה מאדם אחר, מה נשתנה עם זה מעם אחר שפער העולה מבדיל ביניהם? מפני מה הללו שבעים והללו רבים? למה זה פרור הלבבות, הקבצות, המלחמות בין האנשים, בין האומות?

משה רבנו, ביומו האחרון עלה בודו. בחבר עליון, לראות דור ודורשיו ומשחוזיע לפניו דבי עקיבא ויסורו הגדולים על שהרבוץ תורה ברבים, הרעיש עולמות וזיעזע מוסדות הארץ בשאלתו: זו תורה וזה שכרה?

שאלות ותשובות. אנו לא הסבנו את פעם לתסכים למעשה עולה וגם לפני האלקים, באם לא הביבונו את דרבון, לא שסנו מחסום לפי־כו. "Credo quiam absurdum" אמונה לדבר שהוא נגד השכל, אין זו השקפה יהודית. אנו רוצים להבין, לחדור לסודות הידיעה בעזרת השאלות.

הסדר חותם בפתיחת הדלת להתבה בדי שיכנס הביתה אורח יקר. אליהו הנביא הוא שליחו של מקום לבשר הרות גמורה לאדם, הוא המבשר ליומות המשיח חקרובים, שבה יאיר אור החכמה לכל העולם.

תשבי יתרץ קושיות ואבעיות. בלהבת הובותים התלמודים, בשהתבסים מנגחים זה את זה בחלכה ובאאם בל תירוץ לאיזו קושיא. אז חותמים את הענין ב„תיקוי", זאת אומרת: תשבי לתרץ קושיות ואבעיות.

את הסדר פותחים בקושיות והותמים אותו בחזיון על הומן שאליו מתקרבת האנושות. הומן שבו יוכלו לתרץ כל בעיא, לגלות את סודות הטבע ולא תשאר שאלה בלי תשובה, לא יהיו עוד אפליות בין אדם ואדם ולבן שאלה „מה נשתנה" לא תהיי עוד לה שום יסוד.

ואז, רק אז לא נשיב על כל שאלה בשאלה אחרת.

מנשר

אל קהלות יהודי רומניא לכבוד חג הפסח תשכ'ה

אחי ועמי,

אותיות שכתמו מיושן מתנערות מתוך אלפי שנה ושבות לתחיה בערבים אלו שאנו חוגגים את זמן חרותנו. מנגינות על צליליהם העתיקים מלבלבים שוב בנשמותינו ואנדת דורות רחוקים שעברו שורות את חומי פפעתה. זוהי פיוט צרות העברות מאז, שיר העליליה של מלחמת החרות וזכרון ה־פסיעות הראשונות שהביאונו בנתיבות ההיסטוריה. כל אלה חודרים בין שורות ההגדה הנושנה המצלצלת בקולה בסעודות המסורתיות של הסדר.

„מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?" ממלמל התינוק את שאלתו בתמימות והאב, מהורהר ושופף מחשבות העבר המלא לבבים ותסיסות, עונה ומבאר לו משמעותו הנשגבה של הפסח.

„עבדים היינו". היינו, אבל אין אנו עוד עבדים. כל מיני אכזריות התניללו עלינו, כל מיני פרעה רחצו בשרם ברסנו. פרעה לא היה אלא אחד החלוצים בעריצותו „שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם". לא רק את לבני הפידרמידות היינו גובלים בזעת אפנו, כי בלי קין היתה שורת המלכים הנוגשים בנו. הפירמידה אינה אלא סמל אותו משטר של עוולה שיסודה עמל מיליוני עבדים והיא מתמלשת, הלך והתפלש עד ראשה המוגר על המון המרוכאים שמתחתיו.

„עבדים היינו" את נחושתי העברות תחבו עמוק בבשרנו קלנסי אשור, צבאות יון ולגיונות רומא שכבלו אותנו. להבות האש שאבלונו יצאו ממוקדי האינקוויזיציה ומניהנום כבשני אוישוויץ. כשקשרו אותנו לרכבי כל מיני פולשים, לא היתה בפינו אלא שבועת האמון לתורת החרות והצדק שלנו, לתורה מסיני, שאף פעם לא עזבונה.

„עבדים היינו". ואת בתי הכלא של כל מיני משטרי נגישה מלאו בנו. ובכל זאת צערנו קומטמיות ביחד עם לוחמי כל עם בער החרות. את רמנו זרקנו על מזבחות כל המתנרבים למרד נגד העוולה, כי את מעם קרבן הפסח, סמל ההתמסרות לטובת הכלל, לטובת כל בני אדם, ידענו היטב.

בכלנו נוראות ואת כוס התרעלה שתינו, מצינו עד סופה, סבלנו כל מיני שפלות ואף פעם לא אברה תקותנו לבוא פסח העתיד, זמן תוחלתנו להריסת בבלי נוגשי אדם, מעל בני אדם, להסיר לעולמי עד כל הפליה בין עמים, בזעים ודתות.

ובעשיו, שירו בשמחה, בהלל והודאה. זמרו לאלקים, זמרו בעוז על שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה לראות את הסדר החדש, הסדר החברתי של הצדק ושויון זכויות לכל יושבי הארץ, הסדר שבו אין דתנו נתונה ללעג ולקלס וכחה בידה לפתוח בלי מכשול.

במתיכת המשטר הדמוקרטי העממי אנו חוגגים שוב את הפסח ועל שלחן כל יהודי מצות, יין כשר ובשר כשר ואנו מתפללים בבתי הכנסת במעמה בגדי חג.

„עבדים היינו" והעבדות אפסה. אזרחים אנו, שוים אנו לכל בני ארץ זו ומשטר הצדק שבו ערב בער רגש הכבוד האנושי בעקרונותיו העומדים לו למסד.

זוהי תשובתנו לשאלת מה נשתנה פסח זה מכל הפסחים הקודמים. הג החרות אינו עוד חלום הזיה, אלא דבר של ממש. ותשובתנו זו מוביל פסיעותינו לעתיד מואר, שבו תמלאנה משאלות לבנו „הגאולה" המסמלת את הפסח, לנו ולכל יושבי התבל.

בברכתנו המסורתית חג כשר ושמח

דר. דוד משה רוזן

רב הכולל ויושב ראש איגוד קהלות יהודי רומניא

פסח — ציור מאת א. מ. ליליען

מפרשי הגדה

סיפור יציאת מצרים

„מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה והרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת־מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא (משנה ברכות פ'א)" לשיטת רבי אלעזר בן עזריה (ברכות מ') נאבל קרבן־הפסח רק עד חצות, לפי שהחרשות לצאת מסצרים ניתנה לישראל עוד בלילה, ואף כי לא יצאו אלא בבוקר הרי עיקר הכם נתרחש כאשר ניתנה הרשות לצאת.

לפיכך כה מרח רבי אלעזר בן עזריה להביא ראיה, כי עיקר המצות של סיפור יציאת־מצרים הוא בלילה, כדי לסייע לשיטתו:

(ברכת השיר להגת"ק מהר"ל חריף ז"ל)

„מזכירין יציאת־מצרים בלי־לות" — אפילו בזמן ששרוים בחשכת־לילה ובשפלות, אין ל־התייאש אלא לקוות ולהאמין שאפשר לתתרומם מן ההשך ולשוב לעבודת הבורא — כדומה לבני ישראל במצרים שהיו שקועים בס"מ שערי טומאה ורוקא ברגעים של שפלות גרועה ביותר באה הגאולה וזכו להיות לעבדי השם...

(ספרים)

„והגדת לבנך" — בסדר של פסח" עושים מעשי־היכר מ־יוחדים, כדי שיתעוררו הקטנים לשאול.

מושב שאתה תעורר אותם בכיות לשאול אותך קושיות, מאשר כי יצאו לרחוק ואחרים יעוררו אותם לשאול קושיות. שכן אז כבר לא יועילו תירוציך כלל...

(אהר מגדולי המוסר)

„והגדת לבנך ביום ההוא" — הגד תגיד לבנך, לשאינו יודע לשאול, „לאמור" — ותוא יאמר אחריך מלה במלה את הפסוק: „בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים" וזה יחשב בעיני השם־יתברך כאילו הוא עצמו אמר זאת...

לפיכך הרי זו תשובה גם ב־שביל הבן הרשע, שהרי בשהוא אומר אחריך את הפסוק: „בעבור זה עשה ד'לי" מתקן הוא את אשר אמר לפני כן: „מה העבודה הזאת לכם — ולא לו" וזו איפוא ה־תשובה שלו...

(עיר דוד)

רשע שכבר הרבה לחשוא בפנ־עצמו, אבל עדיין לא העיז ללעוג לאחרים המקיימים את מצוות־השם ולא היתה בו החוצפה להמרות את פי הוריו להתל בעבודת־השם שלהם—לרשע כזה יש עוד סיכוי ותקוה שיוגאל אי — פעם מטו־מאתו. אולם אותו בן רשע ש־עזותו ותוצפתו כבר מגיעות עד כדי כך, שבראותו את אביו מקיים מצוה מן התורה הריהו לועג לו בפניו ומתקלס בו: „מה העבודה הזאת לכם"—לרשע כזה אין עוד כל סיכוי ותקוה להשתנות אי — פעם לטובה.

לפיכך אמר לו האב: „בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים" — רק בעבור זה נגאלו אז בני ישראל ממצרים, אף־על־פי שהיו שקועים במ"ט שערי טומאה של מצרים, משום שהיו נוהגים דרך־ארץ בפני אבותיהם הזקנים ומכניעי האומה. הם לא העיזו פנים להתיצב נגד משה רבנו והזקנים כאשר באו ודברו אליהם, ארבה, „ויאמן העם"—הם הרשו להם אימון ויראת הכבוד והלכו אחריהם. לפיכך יכלו להיות אחר־כך ראויים לגאולה. אבל רשעים שבסותם, שלעגו לאבותיהם ושאלו בחוצפה: „מה העבודה הזאת לכם?" — הללו אבדו בתוך טו־מאה ולא זכו להיגאל. הרי מסולא „אלו היה שם לא היה נגאל"— כי רשע שכמותו אין לו תקוה להיגאל מן הרשעות...

(כתב סופר).

ארבע כוסות

היכן מצינו בתורה דמז לארבע הכוסות?

נאמר: „תכוסו על השה" (שמות יב—ד) — אותיות „תכוסו" הן כאותיות „כוסות", והיינו שעל השה של פסח יש להוסיף את הכוסות...

(לפי המדרש)

חג הפסח

מה טעם קוראים אנו לחג זה בשם „פסח", בו בזמן שבכל מקום בתורה הוא נקרא בשם „חג המצות"?

ברם, בידוע שהשם־יתברך מת־פאר תמיד במעלותיהם של ישראל, ואילו בני ישראל מתפארים במעלותיו של השם־יתברך. כפי שאמרו חכמינו: „תפילין דמארי עלמא מאי כתיב בהו — ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" — (ברכות ו') וישראל, מאודך, אומ־רים: „שמע ישראל ד' אלקינו ד' אחד".

והנה, „פסח" הלא מזכיר שבחו של השם־יתברך, „שפסח על בני ישראל ואת בתינו הציל". לעומת זה „חג המצות", מזכיר את שבחם של ישראל, שהלכו אחרי משה במדבר ואפילו צידה לא עשו להם.

לפיכך קורא השם־יתברך בתורת לחג זה בשם „חג המצות", ה־מזכיר שבחם של ישראל, ואילו ישראל קוראים לו בשם „פסח", המזכיר שבחו של השם־יתברך.

לפיכך קרוי חג זה בתורה ו־בתפילה בשם „חג המצות" ולא „חג הפסח", שהרי את קרבן־הפסח היו מקריבים בערב־פסח ואכילתו היתה מותרת רק עד חצות הלילה הראשון, על כן קוראים אותו לא שם המצוה הנהוגה במשך כל שבעת ימי החג ולא על שם ה־מצוה הנהוגה רק בשעות הראשו־נים של החג...

(דובר שלום)

הרב יעקב מרדכי זלמן, ביוקארעשט

יציאת מצרים

„למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" (דברים טז—ג).

בשיצאנו ממצרים מעבדות ל־חרות צותה לנו התורה: „שמור את חודש האביב ועשית פסח לד' אלקיך, כי בחודש האביב הוציאך ד' אלקיך ממצרים לילה" (דברים טז, א). ואמנם כראיי לציין את המאורע החשוב הזה, שחרור העם מתחת עול השעבוד, אבל הלוא גם עמים אחרים יצאו בזמן מן הזמנים מעבדות לחרות ומה נשתנה עם ישראל מכל העמים ומכה עלה הנגו זה על חגי ה־עמאות שבכל הארצות, שאנו מעמיסים עליו פולחן רתי ויוצא מן הכלל? ומכה היתה יציאת מצרים לפלא מו ותר שבכל הארצות הוגגים חג העצמאות יום אחר ואנו חוגגים את זמן חרותנו שבעת ימים?

ממובן נבקש פתרון הדברים בהתורה. נראה נא כיצד נש־תעבדו ותר העמים וכיצד נתברבנו אנו בגלות מצרים. עם הוישב לבטח על אדמתו ויש שתתבל עליו חיל עם עז וישמוף את ארצו עד כדי הריסה. השונא המכניע אותו ישים את יושבי הארץ למס ויושיב שם נציבים וחיל משמר הנוגש בעם. לנכנעים יש תקות כי ב־חסתבר שונאי בסתמכה קשה יתי־נערו ויפרקו עול זרים סעליהם. גם אם לא יצליחו בראשונה, תבוא הזדמנות אחרת והעם יגרש את אויבו מארצו ויקבע יום בשנה לזכר המאורע.

יש גם שהמון שבטים נודדים ינחתו ממקומם ויתרסו גבולות עמים ויתחדו בארצות להשתקע שם וישעבדו את יושבי המקום. מאורעות כאלה כבר עברו על ארצות אירופה ואלף שנים היו להן ימי זעזוע וחלוף משמורות. חבובשים ונבבשים הנתתנו אלה באלה, הששות המחוגג גם הן וכן יצאו מתחת מכבש הסטיעה מ־הדורות חדשות של עמים וארצות. שמות חדשים, לשונות חדשות ומנהגים חדשים. האוסטרוגוטים והווסגוטים היו הגורמים העקרים למחזקה זו ותחת גלוח הוסיע צדפה, תחת איכדיתיבאה סאדר וכן הלאה. כמובן צדקו דברי הנביא: „היותל ארץ ביום אחד? אם יולד גוי פעם אחת?" (ישעי־הו סה, ח) אבל צרות המשבר נשתכחו וההסתוויה מברכת ב־ברכת מזל טוב את הרבים הנולדים. וגם העמים האלה בחרו לחם יום העצמאות פעם בשנה.

עם ישראל, בורל אחד לו. הוא לא נשתעבד בארצו וגם לא התפל על אחרים כדרך עם נודד. „ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" (בראשית טו, יב). נתכשר אברהם העברי הראשון בזמנו, ויעקב נכדו בא למלאות את דברי הנבואה „ויבואו מצרימה, יעקב וכל זרעו אתו" (בראשית מה' ו). ומה מספרם? „כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה, שב־עים" (בראשית מו, כג). האם באו לכבוש את ארץ מצרים? לא. הם היו אורחים קרואים: „ויאמר פרעה אל יוסף: אמור אל אחיך את זאת עשו: טענו את בעיריכם ולכו בואו ארצה כנען וקחו את אביכם ואת בתיכם וכואו אלי ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים" (בראשית).

היוכלו אלה השבעים להתחרות עם מאות אלפי המצרים? היוכלו להשפיע עליהם למובה או לרעה? לא. מועש לאומי כזה במה נחשב הוא בישבו בתוך עם הכובש אר־צות ומפיל התיחו עד למרתפים? היוכל לשמור על ירושת אבותיו, התרבות והשפה? לא ולא. וכני ישראל פרים ורבים במצרים. שבעים נפש באו מצרימה ואחרי דורות מספר „הנה עם בני ישראל רב ועצום ממני" (שמות א, ט) התרבות המצרית שבבר יצאו לה מוניטין בעולם לא יכלה לבלוע את מנהגי אבותינו והנה דבר המלכות המצרית: „הבה נתחכמה לו פן ירבה" (שמות שם).

ההסתוריה אינה מנמקת אלא רושמת את הקורות את אבותינו. המדרש תמה ומוצא תשובה מ־אלפה: „מלמד שהיו בני ישראל מצוינים שם". במה? „שלא שנו את שמם, את לשונם ואת בגדיהם". ואיך זה יכלו לשמור על שלשת סמני לאומתם גם בשעה שמורשת אבותיהם רופפה בידיהם? ויסרו בי ולא אבו לשמוע אלי, איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו" (יחזקאל כ,ח) ועם כל זה „ועבדום מצרים את בני ישראל בפרך. וימררו את חייהם בעבודה קשה" (שמות ג, יא—יד).

עם בני ישראל היורע עמדתו הירידית כלפי המצרים נזדעזע כלו למראה אכזריותם אלה. צדותיו רבו מיום ליום. הנביא מתאר את מצבם הרע במלים אחרות. „ואעבור עליך ואראך מתבוסמת בדמיך!" (יחזקאל טז,ו). „ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו" (שמות ב, כג). אי הצדק? לא שבוי חרב הכיאונו הלום וגם לא קצין עבד קנו אותנו ובשל מה העבודות המרה הזאת? ובשאפסה כל תקות „וישמע אלקים את נאקתם" (שמות ב' כה). „ויאמר ד': ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו וארד להצילו" (שמות ג, ז—ח). ושחר אשרם פקח עין עליהם: „וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל. ויאמן העם וישמעו כי פקד ד' את בני ישראל וכי ראה את עניים ויקדו וישת־חוו" (שמות ד, כט—לא) ואחר כך באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה: כה אמר ד' אלקי העברים: שלח את עמי" (שמות ה, א). והזקנים איפה הם? „ויכן הלכו הזקנים? הלכו עמם הזקנים והיו מגבנים את עצמם ונשמטים אחד, אחד, שנים, שנים והלכו להם. ואיך זה יכלו לשמור על שלשת סמני לאומתם גם בשעה שמורשת אבותיהם רופפה בידיהם? ויסרו בי ולא אבו לשמוע אלי, איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו" (יחזקאל כ,ח) ועם כל זה „ועבדום מצרים את בני ישראל בפרך. וימררו את חייהם בעבודה קשה" (שמות ג, יא—יד).

עם בני ישראל היורע עמדתו הירידית כלפי המצרים נזדעזע כלו למראה אכזריותם אלה. צדותיו רבו מיום ליום. הנביא מתאר את מצבם הרע במלים אחרות. „ואעבור עליך ואראך מתבוסמת בדמיך!" (יחזקאל טז,ו). „ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו" (שמות ב, כג). אי הצדק? לא שבוי חרב הכיאונו הלום וגם לא קצין עבד קנו אותנו ובשל מה העבודות המרה הזאת? ובשאפסה כל תקות „וישמע אלקים את נאקתם" (שמות ב' כה). „ויאמר ד': ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי מפני נוגשיו כי ידעתי את מכאוביו וארד להצילו" (שמות ג, ז—ח). ושחר אשרם פקח עין עליהם: „וילך משה ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל. ויאמן העם וישמעו כי פקד ד' את בני ישראל וכי ראה את עניים ויקדו וישת־חוו" (שמות ד, כט—לא) ואחר כך באו משה ואהרן ויאמרו אל פרעה: כה אמר ד' אלקי העברים: שלח את עמי" (שמות ה, א). והזקנים איפה הם? „ויכן הלכו הזקנים? הלכו עמם הזקנים והיו מגבנים את עצמם ונשמטים אחד, אחד, שנים, שנים והלכו להם. כיון שהגיעו לפלסרין של פרעה לא נמצא אחד" (שמות רבה ה, יז). ותו מצב רוחם של מנהיגי העם בשעת משבר. ופרעה, מלא כעס, קרא: „מי הוא ד' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל? לא ידעתי את ד' ואת ישראל לא אשלח!" (שמות ה,ב). ותחלל הרעיון נתן צו: „תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר (שמות ה, ט).

העם טובע בים של צרות, משה ואהרן למה זה באו? „למת חרב בידם להרגנו?" (שמות ה, כא). ומלא ואוש „ושב משה אל ד' ויאמר: למה הרעותה לעם הזה, למה זה שלחתני. ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך" (שם כב—כג) וכמה דם ניספך ארצה וכמה דמעות נולו מעיני העם עד בוא עת דורים לבני ישראל.

„והתחילו מלמדים סנגוריא על מצרים: הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה. רמזו למלאך וטם למצרים טיסה אחת וישמע לבנה עם טיסה ותינוק אחד עמה ששקעוהו בבניין ועמד לפני הקב"ה ואמר: רבש"ע, כך שעברו אותם" (מדרש). ואז „ויאמר ד' אל משה: עתה תראה אשר אעשה לפרעה, כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו" (שמות ו, א) וכמה זמן עבר עד שיצאה החמה מבין מפלשי העבים להאיר להם לישר־ראל!" ויקם פרעה לילה ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר: קומו, צאו מתוך עמי גם אתם, גם בני ישראל ובו, ולכו!" (שמות יב, לא).

ואחרי כל אלה „לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" (דברים כג, ח). ותרי הפלא: „הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות, באותות ובמופתים ובמל־חמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים, ככל אשר עשה לכם ד' אלקיכם במצרים לעינך?" (דברים ד, לד).

צייט־שריפט

פונעם רעליגיעזן יידנטום פון דער רומענישער פאָלקס־רעפּובליק

דער סדר הויבט זיך אָן מיט קשיות

אויסצוג פון דער דרשה וואָס דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן האָט געהאלטן שבת־הגדול אין דער מלבים־שול

...די עפּאָפּייע פון אונדזער באַרעמיגנג, די הגדה, האָט אלס אריינפיר די בראַרזיצאַ־עלץ פיר קשיות. זיי סימבאָליזירן א סעריע זיפּישן כאַראַקטער־שריך פון ווידישקייט. מיט וועלכן מיר גרויסן זיך און וועלכער דערקלערט דעם נס פון אונדזער פיל טויזנטיקיעריקן קיום. מיר פרעגן, מיר פרעגן בכדר. מיר באַרידיקן זיך נישט מיט אן אומאָפּהרגלעכער באַהויפּטונג נאָר מיר ווילן קענען דעם לאָגישן פאַרהיס אין אים נאָכפאָלגן מיט אונדזער אייגענעם שכל.

די תלמודישע ליטעראַטור איז רובנגעווען ווי מיט א רוטן פאָדן פון אַן דעם סעפאַר. ס'איז נישט גענוג אז א דעה הן אין הלכהשן געביט הן אין דעם אגהדשן געביט אָדער פון א עפּיש אָפּאַרעזן זאָל זיין פון א באַקאַנטער פּערזענלעכקייט, ווי רבי עקיבא אָדער אַנדערע פון זיין שאַטאַר־דער קלענסטער פון זיינע תלמידים וואָלט געקאָנט פרעגן „מגלן, „פונוואַנען וויסטו ראָס וואָס דו האָסט באַהויפּטעט? וועלכעס איז דער מקור? וועלכעס איז דער שכל לויט וועלכן דו האָסט דיר געריכטעט?" ער וואָלט אים נאָך געקאָנט צוגעגען נישט אויסצומיידן דעם עגטפער אף דער פראַגע פון „מאי קא משמע לן?". „וואָס לאָזט עס אונדז צו הערן?" ווילט ווייטער אויף דעם פאָדעם פון דער לאָגיק און קום מיט אונדז צו זאַמען צוס גרבילעטיקן אויספיר פון דעם סילאָגיזם וואָס רו האָסט אויסגעשעלט". דורך דער זיפּ פון שכל הישר ווערן אַנאַליזירט זייער בענוי אלע באַהויפּטונגען אָדער ווו ס'דערשיינט עפּעס אומ־באַרעשענדלעכעס. קומט אונטער די קשיה.

ס'זעגען געווען, און קאָן זיין אז ס'זעגען נאָך פאַראַן, אייניקע וואָס זעגען נוטה צו אַראַנזירן די בעגרעניץ פון א יידן, צו עגטפערן מיט א פראַגע. זיי פאַרשטייען נישט, אז דוקא דערין באַשטייט די שיינקייט פון אונדזער אַנאַליטישן בעדאַנק, דערין געפונען מיר דעם שליסל צו אונדזער כסדר־דיקן באַציונג.

א שאלה און א תשובה. אָן זיי וואָלט מען זיך נישט געקאָנט פאַרשטעלן קיין שריט. וועלכן די מענטשהייט האָט געמאַכט אויפן וועג פון פראַגערעס, אָן זיי וואָלט די מעכשהייט פאַרז־נקען געוואָרן אין דעם זומפּ פון אומאָרגאַניזם. דער וויכטיקער איז גורם אז אין מענטשן זאָל שלאָגן וואָרצלן די געבענטשטע פלאַץ פון דער פראַגע, ער פירט אים אין דעם וווּנדערבאַרן פרדס פון חקירה. ווו אַן פאַרזוכס פונעם עץ הדעת. דער וואָס האָט נישט אָט א דעם דורשט, דער וואָס מיינט אז ער ווייסט שוין גענוג האָט זיך אליין אויסגעשלאָסן פון די רייען פון יונגע וואָס פירן אין אמת לעבן. וויל דאָס לעבן זיין עפּאַרען א כסדריקן באַוועגונג. אָבער ער האָט זיך אויסגעשעלט צווישן די איבערגעשעלט אַרבעט.

"העולם הזה נברא בהא", „די וועלט איז באַשאַפן געוואָרן מיט א ה'א האַשאַלה מיט דעם פרעג־צייכן", דער סוד פון איר פראַגערעס באַשטייט מאַקע אין דער אומ־ענדלעכער קייט. וועלכע פאַרעגס־פערס, רינג נאָך רינג, די גרויסע פראַגן פון דער מענטשלעכער עקזיסטענץ.

וויאַזוי וואָלטן מיר אנדערש געקאָנט אנטדעקן דעם באַשאַפער ווי נאָר ארומקנקלנדיק זיך ארום אונדז צו דער גרויסקייט פונעם אוניווערס, צו זיין וווּנדערבאַרער האַרמאָניע, צו זיין פולקומענער ארכיטעקטור און פרעגנדיק זיך, באַנאַנד מיטן בעל התחלים, „מי ברא אלה?", „ווער האָט דאָס אלץ באַשאַפן?" די ערשטע עגטפערס פראַגע וועלכע האָט דערשיינערט אדם הראשון איז געווען: „א״ר כ״ה, „מענטש ווו ביסטו?", די פראַגע וועלכע איז דער רוגוס־זיגל פונעם מענטשנס קאַנצער אריינ־פאַציע אין לעבן.

„הא השאלה". דער פרעגצייכן איז געשטאַנען אויבנאָן בא אלע רעליגיעזן, בא אלע באַפרייונגס באַוועגונגען. וואָלט דען מענטש געווען, אז די קנעכט בא פרעהן, פונקט ווי די שקלאַפן פון אלע יאָרהונדערטער, זאָלן באַקומען דאָס באַוויסטזיין פון אומרעכט פון וועלכן זיי האָבן געלעבט און די איבערצייגונג, אז די קייטן פון יעווועדער אונטערריקונג דאַרפן צערייסן ווערן, ווען זיי וואָלטן מסכים געווען, אָן שום פראַגן, מיטן גורל וואָס ס'האָבן פאַר זיי געשאַפן זייערע אונטערדריקער?

„מה נשתנה", „מיט וואָס איז אנדערש?" יאָ, מיט וואָס איז אנדערש איין מענטש פון אנדערן, איין פאָלק פון אנדערן, אז ס'וואָל באַרעכטיקן אויסצוגראָבן צווישן זיי א התהום? פאַרוואָס זאָלן אייניקע זיין זאַט אין די אנדערע הנגנעריק? פאַרוואָס שנאה, מח־לוקת, מלחמה צווישן מענטשן און פעלקער?

אין די לעצטע רגעס פון זיין לעבן, געלונגען עס משה'ן, מיטן אייבערשטנס חסד, צו זען דעם גורל פון די קומענדיקע דורות, טרעפנער פון זיין תורה. ווען פאַר זיינע אויגן באַוויזט זיך דער אומרחמנותדיקער לייד־דענס־וועג צו וועלכן ס'וועלן אונטערגעוואָרפן ווערן די פאָלגע־טרעגער פון גערעכטיקייט צווישן מענטשן, האָט משה טרעיש עולם געזען מיט דער פראַגע: „זו תורה וזה שכרה?", „דאָס איז די תורה, רבונו של עולם, און דאָס איז איר שכר?"

„שאלות ותשובות". מיר האָבן קיינמאָל נישט רעזיגנירט צו אקצעפטירן אומרעכט. מיר האָבן אפילו זיך אויסגעפּעכט מיט גאָט אליין ווען מיר האָבן נישט געקענט פאַרשטיין זיינע דרכים. „Credo quiam absurdum". „ב'גלויב אפילו ווען ס'איז אב־סורד" איז פונקט דער היפּך פון דער ווידישער השגה. מיר ווילן תמיד פאַרשטיין. תמיד אריינ־דרינגען אין די סודות פון דער־קענטעניש מיט דער הילף פון די פראַגן.

...דער סדר ווערט געשלאָסן מיטן עפענען בריוו די טיר ס'זאָל אריינקומען דער חשובער גאַסט: אליהו הנביא. ער וועט זיין דער שליח פון דער פולשטענדיקער באַפרייונג פונעם מענטשן. ער וועט זיין דער מבשר פון משיחס צייטן. ווו דאָס לויט פון פאַרשאַנד וועט באַהערשן די גאַנצע וועלט.

„תשבי לתרץ קשיות ואבעיות".

אין פייער פון הייסע רכותים. אין ברען פון גייסטיקן קאַמף. ווען די הזיל האָבן נישט געקאָנט געפונען קיין ענטפער. פלעגן זיי זאָגן „ת.ש.ב.י.", „אליהו הנביא וועט פאַרענטפערן אלע אומפאַרענט־פערטע קשיות".

...מיר הייבן אָן דעם סדר מיט קשיות אין מיר פאַרענדיקן אים מיט דער וויזיע פון דער עפּאָכע צו וועלכע די מענטשהייט דערנעענ־טערט זיך, אין וועלכע זי וועט בכוח זיין צו ליידן אלע פראַגן, אריינצודרינגען אין אלע סודות פון דער נאַטור און נישט לאָזן קיין שום פאַרענטפערטע קשיה.

דעמאָלט, נאָך דעמאָלט וועלן מיר יידן נישט מער עגטפערן מיט א קשיה אויף א קשיה.

● ● ●

די שבת־הגדול דרשה

שבת דעם 10־טן אפּריל 1965 האָט דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן געהאלטן אין דער מלבים־שול, די שבת־הגדול דרשה. ס'איז ביינעווען א גרויסער עולם, די כלי־קודש און די מנהיגים פון דער קהלה.

מיינע ליבע ברידער,

די פון טויזנטער יאָרן פאַרגעלטע בלעטער ווערן ווידער לעבעדיק אין די נעכט ווען מיר פייערן „זכן חרותנו", דעם „יום־טוב פון פרייהייט". די נגונים מיט אן אוראַלטער רע־זאָנאַנץ שלאָגן ווידער וואָרצלען אין אונדזערע הערצער און א זייער אלט מעשהלע וויקלט ווידער אויף דעם קנויל. ס'איז דער פּאָעם פון דיליין אונטער דער אמאָליקער שקלאַפעריי, ס'איז די עפּאָפּייע פון קאַמף פאַר פרייהייט, ס'איז דער אָנרענק פון די ערשטע שריט וואָס מיר האָבן געמאַכט אויף די ווענן פון דער נעשיכטע. דאָס אלץ געפונען מיר אין דער אלטער הגדה וועלכע לאָזט זיך הערן בא אונדזער טראַדי־ציאָנעלן סדר.

„מה נשתנה?" „מיט וואָס איז די נאַכט אנדערש פון אלע אנדערע נעכט?" פרעגט דאָס קינד די אלטע קשיה, און דער פאַרטראַכטער פאָטער, איבערוועלטיקט פון א שטורמישער פאַרגאַנגענהייט און פון זאָרגן, ענטפערט אים, אויסטייטשנדריק דעם טיפן זין פון פסח.

„עבדים היינו", יישקלאַפן זענען מיר געווען", און מיר זענען עס מער נישט. ס'האָבן זיך געוואָרפן אויף אונדז אלע מיראַניעס, ס'האָבן זיך נעבאָרן אין אונדזער בלוט אלע פרעה'ס. דער פריעריקער איז געווען א פאָרנייער, וואָרום „נישט נאָר איינער האָט זיך אויפגעהויבן קעגן אונדז נאָר אין יעדן דור זענען זיי אויפגעשטאַנען כדי אונדז צו פאַרלענדן, אָבער נאָך האָט אונדז אויסגעלייזט פון זייערע הענט". נישט נאָר די ציגל פון די פּיראַמידן האָבן מיר אויסגעקייטן מיט אונדזער שווייס, נאָר אָן א שיעור איז געווען די צאָל מלכים וואָס האָבן אונדז צערורפט. די פּיראַמידן זענען דער דער רעקס־לאָזער סאָציאַלער אָרדענונג אויף וועמענס בריישע יסודות ס'האָרעווען מיליאָנען קנעכט, וועלכע שאַרפט זיך אָבער צו אלץ מער צו א שפּיץ וואָס טראַגירט מאַיעסטעטיש איבער די אונטערדריקער מאַסן.

„עבדים היינו", „קנעכט זענען מיר געווען"; טיף אין אונדזער פלייש האָבן זיך איינגעגראָבן די קייטן מיט וועלכע ס'האָבן אונדז נעבינדן די חילות פון אשור, די מחנות העלענער, די רוימישע לעגיאָנען. פייערצונגען האָבן אונדז פאַרציקט סיי אויף די אוסאָ־ראַאַפס פון דער אינקוויזיציע, סיי אין די נהינום־אויוונס פון אושוויץ. איינגעשפאַנט אין די רייטווענענגען פון פאַרשידענע רעראָבערער, האָבן מיר כסדר איבערגעחזרט די שבועה פון פרייהייט און נערעכטיקייט, צו דער תורה, וועלכע מיר האָבן קיינמאָל נישט פאַרלאָזט.

„עבדים היינו", „קנעכט זענען מיר געווען"; טיף אין אונדזער פלייש האָבן זיך איינגעגראָבן די קייטן מיט וועלכע ס'האָבן אונדז נעבינדן די חילות פון אשור, די מחנות העלענער, די רוימישע לעגיאָנען. פייערצונגען האָבן אונדז פאַרציקט סיי אויף די אוסאָ־ראַאַפס פון דער אינקוויזיציע, סיי אין די נהינום־אויוונס פון אושוויץ. איינגעשפאַנט אין די רייטווענענגען פון פאַרשידענע רעראָבערער, האָבן מיר כסדר איבערגעחזרט די שבועה פון פרייהייט און נערעכטיקייט, צו דער תורה, וועלכע מיר האָבן קיינמאָל נישט פאַרלאָזט.

מעסאַזש

צום רעליגיעזן יידנטום לכבוד פסח תשכ"ה

„עבדים היינו", קנעכט זענען מיר געווען און מיר האָבן אָנגעפולט די תפיסות פון אלע געזעלשאַפטלעכע אָרדענונגען, וואָס האָבן זיך סוכה געווען אף אונטערדריקונג. מיר האָבן געשפאַנט מיט באַנייטערונג, האַנט בא האַנט, מיט די קעסטער פאַר פרייהייט פון אלע פעלקער, מיר האָבן באַשפּרייט מיט אונדזער בלוט די מזבחות פון אלע באַוועגונגען, וואָס האָבן אין זיך נעטראָגן מרידה קעגן אומרעכט, וואָרום מיר האָבן געוווּסט וואָס עס באַטייט דער „קרבן פסח".

מיר האָבן שייזדערלעך געליטן, מיר האָבן אויסגעטרונקען ביז צום רנאָ דעם ביטערן כוס, מיר האָבן אריבער געטראָגן אלע באַליידיקונגען, אָבער קיינמאָל האָבן מיר נישט פאַרלוירן די האָפענונג אויף א „פסח לעתיד", דעם לאַנג נענאַדטן טאָג ווען ס'וועלן צעריסן ווערן די קייטן פון אונטערדריקונג פון איין מענטש איבער דעם אנדערן, ווען ס'וועט ענדלעכ־ן פאַרשווינדן יעטוועדע דיסקרימינאַציע צווישן פעלקער, ראַסן אָדער רעליגיעס.

זאָגט מיט פרייד הלל. לויבט מיט אלע כוחות נאָם וואָס האָט אונדז מזכה געווען צו דערלעבן א סדר, א סאַציאַלע אָרדענונג פון צדק, פון פולער גלייכהייט פאַר אלע בירגער פון דעם לאַנד, אן אָרדענונג ווו אונדזער אמונה איז נישט מער אָפּגעהזוקט אין קאָן זיך אומגעשטערט אנטוויקלען.

מיט דער שייצע פון אונדזער פאָלקס רעפּאָראַטיוולן רעזולט פראַווען מיר ווידער פ ס ח, האָבנדיק אויף אונדזערע מישן מ צ ו ת, כשרן ווין, כשר פלייש, ראַטעגענדיק אין אונדזערע בתי מדרשים וואָס זענען יום־טובדיק אויסגעפּוצט.

„קנעכט זענען מיר געווען". אָבער מיר זענען עס מער נישט. מיר זענען בירגער מיט גלייכע רעכט און פליכטן, ווי די אנדערע בירגער פונעם הייטלאַנד; די נערעכטע אָרדענונג אין וועלכער מיר לעבן, נאַראַנטירט אונדז מענטשלעכע ווירדע מאַקע דורך די פרינציפּן אף וועלכע זי שטייצט זיך.

אָט דאָס איז אונדזער ענטפער אף דער קשיה „מה נשתנה", „מיט וואָס איז אנדערש דער פסח פון די אַמאָליקע". „דער יום־טוב פון פרייהייט" איז פאַר אונדז נישט מער קיין אַמאָליקער חלום, נאָר א לעבעדיקע ווירקלעכקייט. ער באַלייכט אונדז די טרעט צו א ליכטיקער צוקונפט, צו דער דערפילונג פון דער פרעכטיקן באַנריף פון „גאולה", וועלכע ס'פאַרקער־פּערט דעם פסח פאַר אונדז אין פאַר דער נאַנצער סענטהייט.

מיט דער פראַרזיציאָנעלער ברכה
פון חג כשר ושמח
דר. דוד משה רוזן
רב הכולל און פּרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון דער ר.פ.ר.

● ● ●

חסידים דערציילן ביים סדר...

מיט אַראָפּשלינגען נדרור איז מען נישט יוצא

ר' יחמיאל ישראל יצחק פון אלכסנדר, דער „ישמח ישראל", האָט געזאָגט: מיר האָבן געלערנט: כלי מצה יצא. בלע מרור לא יצא — ווייל דער מרור איז געמאַכט געוואָרן מען זאָל אים גוט צעקייען...

מה נשתנה

מען האָט ר' פּנחס'ל פון פראַנק־פורט געפרעגט:

— פאַרוואָס פרעגט מען „מה נשתנה" פסח און נישט סוכות, ווען מען גייט אריבער פון דער שעגדיקער דירה צו א פראַוויזאָרישע בוידל?

האָט ר' פּנחס'ל געענטערט:

— פסח פירן מיר זיך אויף מעשה שרה, פרעגט מען מה נשתנה? וואָס עפּען אזא בריוו־קייט אין א פאַרוויטיקן גלות? סוכות, דאַגעגן, גייט דער ייד אריין אין א וואַקעלריקער סוכה, ווי אין פאַסט מאַקע פאַר א ייד אין גלות — דעמאָלט איז ניטאָ קיין אָרט צו פרעגן „מה נשתנה"...

דער בן הרשע

חיים רוגליצער א פאַרצייטי־קער משכיל אָבער א גרויסער בעל־דקדוק, האָט איינמאָל געגעבן דעם אלטן רישער רב, ער זאָל אים געבן א תירוץ מסביר אויף דער באַקאַנטער העלט־קשיא — וואָס איז דער חילוק צווישן דעם חכם פון דער הגדה וואָס זאָגט „אתכם" און דעם רשע וואָס זאָגט „לכם"? — פאַרוואָס דרינג איך מיר כיים חכם נישט, אז ער האָט זיך מוציא געווען פון כלל (אתכם ולא אותו) און באַם רשע יאָ (לכם ולא לו)?

דער רישער רב, וואָס האָט שוין לאַנג געהאַט אן אויג אויף דאָס זיקן משכילישן בעל־דקדוק, האָט מיכוה וביה נעפּונען א תירוץ:

„ס'איז א פשוטע זאַך! בשלמא ביים חכם איז ניהא וויל א חכם קען נישט קיין דקדוק און ווייסט נישט דעם חילוק צווישן „אתכם" און „אותו" אָבער דו רשע, דו קענסט דאָך יאָ דקדוק, און פאַר־שטייסט דאָך מכחין צו זיין צווישן „לכם" און „לו". פאַרוואָסזשע דאַגעסטו „לכם"? — אלא מיינסט דאָך להכעיס, און דערפאַר מאַקע — הכהה את שנו...

פאַר זקנים און קראַנקע

מערערע קאָמיטעטס אין באַ־שאַאַר פון גבאים פון די שולן און אנגעשטעלטע פון דער בו־קאַרעשער יידישער קהלה, האָבן אין די טעג פון ערב־פסח און ווייז־טיק א צאָל זקנים און קראַנקע וועלכע זענען נישט בכח צו גיין פאַראַנאַנדערשטעלן זיך כשרע מאַכלים, און האָבן געטיילט מצות און אנדערע שפּייז, לויט אונדזערע אלטע מנהגים פון מעות חיטין.

● ●

די תפלות אין די פסח־טעג

די כאָר־שול פון בוקאַרעשט איז מודיע אז דאָס דאַוונען אין דעם עוועזטן אויפדעמ־נאַכט פסח — פרייטיק דעם 16־טן אפּריל 1965 — וועט אָנזייבן פונקט 7 א זייגער, שבת דעם 17־טן און זונטיק דעם 18־טן אפּריל 1965 — דעם ערשטן און צווייטן טאָג פסח — וועט דאָס דאַוונען אָנזייבן 9 א זייגער אינדער־פרי. זיכור וועט נעמען זאָגן שבת דעם 24־טן אפּריל 1965 10.30 אינדערנפרי.

ידיעות

די פּרעזראַציע פון די יידישע קהלות פון דער דייטש־שער דעמאָקראַטישער רעפּו־בליק האָט איינגעלאַדן דעם רב הכולל דר. משה רוזן, מיט דער איינ־לאַדונג צו האַלטן אַרבייטראַנג פאַר די מיטגליעדער פונעם פאַראַנט. דער רב הכולל האָט אָנגענומען די איינלאַדונג און געענטפערט אז ער וועט זי אויסנוצן ביי דער ערשטער געלעגענהייט ווען ער וועט באַזוכן ענגלאַנד.

● ●

דער סדר ביי די תלמוד־תורה'ס

זונטיק דעם 11־טן אפּריל 1965 האָבן די תלמוד־תו־רה'ס פון דער בוקאַרעשער יידישער קהלה, געפאָלגט אין דער גרויסער שול פון בוקאַרעשט, דעם סאַדיציאָ־נעלן סדר. די תלמידים האָבן געזונגען אין כאָר — אָנגע־פירט פון א. שוואַרץ, דיריגענט ביי דער כאָר־שול — זייער שיינע נגונים פון דער הגדה. דער רב הכולל האָט געהאַלטן א דרשה איבער „והגדת ל־בנך" זאָלסט דערציילן דיין זון — דעם הויפּט באַדייט פון פסח.

● ●

ביים זיכור זאָגן, זיצט מכדר פאַר דער קהלה פון אייער שטאָט. מיט אייער געלט האַלט מען אויס שולן, תלמוד־תורה'ס שעכטשטבלעך, מ'הויט אָפּ די ביתי־עולם'ס. דערפולט אייער חוב לגבי די הייליקע אנשטאַלטן.

סדרים און מאָלצייטן פאַר די פסח־טעג

די בוקאַרעשער יידישע קהלה האָט אויך דאָס יאָר איינגעאָרדנט א בשרע קיך פאַר די יעניקע וועלכע קאָנען זיך נישט אליין צוגרייטן דעם סדר און פסחדיקע מאָלצייטן. אן ערך פון 200 ווען עסן אין די אויפגאַס־זאַלן פון דער בוקאַרעשער כאָר־שול אלע 8 טעג פסח. די צוויי סדר־נעכט פראַוועט מען אין אָנוועזן הייט פון די מנהיגים פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות און פון דער בוקאַרעשער יידי־שער קהלה. דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן וועט רעדן ביי די סדרים פון „כל הכפין" — דער סדר, א סימבאָל פון שפּייז פאַר אלע מענטשן.

● ●

דער פאַראַנט פון רעליגיעזע וויסענשאַפטלער פון ענגלאַנד, האָט זיך געווענדט צום רב הכולל דר. רוזן, מיט דער איינ־לאַדונג צו האַלטן אַרבייטראַנג פאַר די מיטגליעדער פונעם פאַראַנט. דער רב הכולל האָט אָנגענומען די איינלאַדונג און געענטפערט אז ער וועט זי אויסנוצן ביי דער ערשטער געלעגענהייט ווען ער וועט באַזוכן ענגלאַנד.

● ●

דער פאַראַנט פון רעליגיעזע וויסענשאַפטלער פון ענגלאַנד, האָט געוועלט צום רב הכולל דר. רוזן, מיט דער איינ־לאַדונג צו האַלטן אַרבייטראַנג פאַר דער רומענישער אַקאַדעמיע פון דער רעליגיע.

כתב־עת של היהדות הדתית ברפובליקה העממית הרומנית

ב"ה בוקרשט, מספר 115, אדר ב' — ניסן תשכ"ה

רב הכולל דר. דוד משה רוזן שליט"א

געאָרגע געאָרגיו־דעזש

האדם. כן, האדם באותיות גדולות שהנקודות מרובות על הכתב, האדם שכלל בתוכו אנושיות במשמעותה הכי אצילית, זהו העולה על כל יתר מדותיו הנעלות שעברו את האישיות של גיאורגע גיאורגיו דעז'.

התלהבותו והתמסרותו הו־שיבוהו בראש הלוחמים בעד עולם של טובה ושל צדק. אומץ לבו ועוזו, באשר ה־רהיב לעמוד נגד הרשעה והאכזריות, הם השליכוהו אל הבלא ואל ההסגר.

קולו לא היה אלא רעם ההמון הסביל חומות יריחו החדשה של ממשלת זרון; הוא היה שליחו של העולם החדש, עולם הצדק והשלום.

כל נצחון של כוחות ה־התקדמות מצא בו את ההד הנפלא.

קולו היה מחשל מצפונים, היה מחזק את הנפשות, היה דורך גרועות מיליוני עמלים, כי הוא המבריז על רצונם העז להרים מעלה, מעלה את בנין אשרם.

חכמתו הוציאה את הארץ מעבדות להרות וידיו כתבו את הפרשה הנהדרה שבהם־תורית יסורי עם הרומנים, פרשת חרותו השלמה, הלאו־מית, החברתית והכלכלית.

כל אלה יחד, צרור מעשיו הנבחרים של האיש הדגול הזה, היו ילידי מדתו הכי נפלאה: טוב לבו. כתוך עיניו המאירות והחמות המקיפות הכל, דאה ההמון בהרגשה פסיכולוגית את לבו הרחום וחנון, לב מאזין ושומע, כמו שבקש החכם מכל ארם, שלמה המלך.

ההמון היה נושא עיניו למעלה, לא רק למנהלם החכם העשוי לכלי חת, לא רק אל חקברניס הנבון והעז, אלא גם אל האדם הגדול הזה שהם אהבוהו אהבה אין קץ, כי מתוך לבו הוא פרץ שלל קוי אהבה להם. כל אזרח ברומניא הרגיש וידע כי הוא לו למנן וזרוז.

אוכלסי היהודים, קהלות יעקב שברומניה נרגשים גם הם ודמעותיהם מעורבות בדמעות כל העם הרומני המר־מיב את הקבר שהקדים לבלעו מרם בוא עתו, של המדינאי הנערץ הזה. מלבו החם והטוב נצנץ תמיד יחם חנון ואישי להגן על כל נדכה ונרדף.

ממעמקי בית הסוהר הרהר קולו בעוז נגד כל הפליה נזעית, לאומית או דתית. בהגיון חזק ללא חת לחם נגד האנטישמיות של כל מיני צורותיו והוקיעו בכל עוז. בעקביעות כל עקרונותיו ש־בעדם לחם גיאורגע גיאורגיו דעז' וחבריו לדעה ולפעולה, השיבו לנו את החרות ורגש הכבוד האנושי. החרות הדתית שלנו ושל כל יתר הדתות, שאנו נהנים ממנה בשלמות במשטר הדימוקרטי העממי, יצאה ממקור אותה האצילות של האנושיות המאפינת את פילוסופית החיים של גיאורגע גיאורגיו דעז'.

ביחד עם כל עם הרומנים כרתנו ברית לעמוד באחדות שלמה מסביב לחבריו למלחמה של המנות הרם, להוסיף להת־אמץ כדי להגשים את רעיונו ואת מפעלו. נפשו, נפש האדם הלוחם כעד האנושיות תשלוט בעולם הדין ותאיר תמיד את נתיבות כל אלה הפונים אל דרך האושר, הלוחמים בעד עולם אנושיות ואהבה.

דער מענטש — יאָ, דער מענטש נעשריבן מיט גרויסע אותיות — דער מענטש וואָס האָט פאַרקער־פּערט די מענטשלעכקייט לויט די איידעלסטע באַ־גריפן פון דעם וואָרט — אָט וואָס ס'ראָמינירט, העכער פון אַלע אַנדערע ריזיקע מעלות מיט וועל־כע ס'איז געווען באַשאָנקן די פּערזענלעכקייט פון נעאָרגע געאָרגיו־דעזש.

דער עלאַן און די קרבנות־נרייטקייט האָבן אים אוועקגעשטעלט בראש פון די קעמפער פאַר א בע־סערער און יושרדיקער וועלט.

די דרייסטקייט און עקשנות מיט וועלכער ער האָט באַקעמפט אומרעכט און מידאַניע, האָבן אים גע־בראַכט אין תפיסה און לאַנגערן.

זיין קול האָט אויסגעדריקט דעם צאָרן פון די מאַסן, וועלכע האָבן גורם געווען דעם צוואַמענברוך פון די מויערן פון מאָדערנעם יריחו, פון א רעכט־לאָזער אָרדענונג; ער איז געווען דער שליח פון א נייער וועלט, פון יושר און שלום.

יעדער זיג פון די כוחות פון פּראָגרעס האָבן אין אים געפונען דעם וווּנדערבאַרן בשורה־אָנזאָגער.

זיין שמימע האָט געשטאָלט דאָס געוויסן, האָט געהאַרטעוועט די הערצער, האָט געשטאַרקט די אָרעמס פון מיליאָנען האָרעפּאַשניקעס, ווייל זי האָט פּראָקלאַמירט זייער פעסטן ווילן צו בויען אַלץ העכער דעם בנין פון זייער גלוק.

זיין חכמה האָט באַלויכטן דעם וועג פונעם לאַנד, פון קנעכטשאַפט צו פרייהייט, און זיינע הענט האָבן אָנגעשריבן דאָס רומפּולסטע בלאַט אין דער שטורמי־שער געשיכטע פון רומענישן פאָלק — דאָס בלאַט פון זיין פילשטענדיקער נאַציאָנאַלער, סאָציאַלער און עקאָנאָמישער באַפרייונג.

דאָס אַלץ, דער נאַנצער בוקעט פון מידות טובות פון דער דאָזיקער פּערזענלעכקייט, זענען געווען די האַצלה פון זיין העכסטער מעלה: נוסטקייט. דורך דעם פענצטער פון זיינע העלע, ווארעמע, ארומ־נעמנדיקע אויגן, האָבן די מאַסן מיט זייער נעזונטן פּסיכאָלאָגישן הוש נעזען א נרויס און אייביל הארץ, א „פאַרשטענדניש־פול הארץ", „לב שומע", אזוי ווי ס'האָט עס געוואָלט דער קלוגסטער מענטש, שלמה המלך.

די מאַסן האָבן ארויסגעקוקט, גישט נאָר צום קלוגן און אומדערשראָקענעם פירער, גישט נאָר צום שאַרפזיניקן און מוסיקן מנהיג, נאָר אויך צום מענטשן וועלכן זיי האָבן ליב געהאַט בלב ונפש, ווייל פון זיין הארץ האָבן ארויסגעשטראַלט די שטראַלן פון אומבאַרענצטער ליבע. יעדער בירגער האָט געהאַט אָט אַ דאָס געפיל, און דאָס איז פאַר אים געווען גלייכצייטיק אי א שוץ אי אַן אָנרעגן.

די יידישע באַפעלקערונג, די יידישע קהלות פון דער רומענישער פאָלקס־רעפּובליק, זענען אויך דורכגעדריינגען פון דעם געפיל און זייערע טרערן מישן זיך אויס מיט די טרערן פונעם נאַנצן פאָלק, אף דעם פריצייטיקן קבר פונעם גרויסן שטאַטסמאַן. פון זיין וואָרים און גוט האַרץ האָט שטענדיק ארויסגעקוואַלט א גרויסע און הומאַנע האַלטונג פון פאַרטיידיקן אַלע אונטערדריקטע און באַלייריקטע. פון די תפיסה־קעלערס, האָט זיין קול מעכטיק אָפּ־געקלונגען קעגן יעטוועדער רעליגיעזער, נאַציאָנאַלער און ראַסן דיסקרימינאַציע. מיט זיין טיפער לאָניק האָט ער באַקעמפט דעם אַנטיסעמיטיזם, אין אַלע זיינע פאָרמען און האָט אים פאַרדאַמט מיט אַלע כוחות. קאָנסטעקווענט די פּרינציפּן פאַר וועלכע ס'האָבן געקעמפט א גאַנץ לעבן געאָרגע געאָרגיו־דעזש באַגאַנד מיט זיינע אידייען און אַרבעטס־חברים, האָבן זיי אונדז צוריקגעגעבן די פרייהייט און מענטשלעכע ווירדע. אונדזער רעליגיעזע פרייהייט, פּונקט ווי די פון די אַנדערע קולטן, פון וועלכער מיר נעניסן אין א פולער מאָס אונטער דער פאָלקס־דעמאָקראַטישער אָרדענונג, שטאַמט פון דעמזעלבן נייסט פון הויכן הומאַניזם וואָס כאַראַקטעריזירט די לעבנס־פילאָזאָפיע פון געאָרגע געאָרגיו־דעזש.

די שבועה פונעם נאַנצן פאָלק איז אויך אונדזער שבועה. צוזאַמענגעשלאָסן ארום די קלוגע קאַמפּס־חברים פונעם גרויסן נפטר, וועלן מיר פאָרזעצן די באַמיוענונגן כדי צו פאַרווירקלעכן זיין אידעאַל, כדי צו רעאַליזירן זיין ווערק. זיין גייסט, דער גייסט פונעם מענטשן וועלכער קעמפט כדי די מענטשלעכקייט זאָל הערשן אויף דער וועלט, וועט אייביק באַלויכטן די שטענן פון די וואָס שפּאַנען אָפּן וועג צו גליק.

טעלעגראַמעס

צו דעם מלוכה־ראַט פון דער רומענישער פאָלקס רעפּובליק

די יידישע קהלות, די כלי־קודש און די רעליגיעזע יידן פון: דער רומענישער פאָלקס רעפּובליק באַטייליקן זיך מיט טיפן צער אין דעם טרויער פונעם נאַנצן רומענישן פאָלק, צוליב דעם אָפּלעבן פונעם באַליבטן פירער פונעם לאַנד, נעאָרגע געאָרגיו־דעזש.

זיין נרענעצלאָזע ליבע צום פאָלק, זיין גרויסע מסירת נפש, זיין גרויסער פאַרשטאַנד און זיין אומדערמידליכע טעטיקייט וואָס ער האָט געשאָנקן פאַרן אויפבלי און פּראָספּעריטעט פונעם היימלאַנד, וועלן האַלטן לעבעדיק זיין אָנדענק.

ענג געשלאָסן ארום זיינע ארבעטס־חברים, וועלן מיר קעמפן פאַרן דערפולן זיינע נאָבעלע אידעאַלן.

דר. משה רוזן

רב הכולל און פּרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון דער ר.פ.ר.

צו הער יאָן געאָרגע מאורער פאָרזיצער פונעם מיניסטאָרן־ראַט

די יידישע קהלות, די כלי־קודש און די רעליגיעזע יידן פון דער רומענישער פאָלקס רעפּובליק משתתפים אויס זייערע טרערן אייגענעם מיט די טרערן פונעם נאַנצן רומענישן פאָלק ביים אָפּגעגעם קבר פונעם קלוגן און באַליבטן פירער פונעם לאַנד נעאָרגע געאָרגיו־דעזש.

דער ביישפּיל פון זיין לעבן, געווידמעט דער נערעכטיקייט און דעם אמת, זיין אומדערמידליכע טעטיקייט און דער נרענעצלאָזער מסירת נפש, אַלעס אין דינסט פונעם פאָלק, וועט אייביק בלייבן פאַר אונדזערע אויגן.

מיר וועלן פאַרהייליקן זיין אָנדענק, ארבעטנדיק און קעמפנדיק לויט די עצות און אָנווייזן פון זיינע ארבעטס־חברים פאַר דער פּראָספּעריטעט פון אונדזער טייער היימלאַנד, די רומענישע פאָלקס רעפּובליק.

דר. משה רוזן

רב הכולל און פּרעזידענט פון דער פעדעראַציע פון די יידישע קהלות פון דער ר.פ.ר.

הספדים נאָכן נפטר

אין ראַמען פון קבלת־שבת פון פרייטיק דעם 26־סטן מערץ 1965, האָט דער רב הכולל דר. דוד משה רוזן געהאַלטן א הספד נאָכן פּרעזידענט פון דעם מלוכה־ראַט פון דער רומענישער פאָלקס רעפּובליק, נעאָרגע געאָרגיו־דעזש.

אין אַלע טעמפּלען און שולן פונעם לאַנד, האָבן די כלי־קודש אָדער די נבאים פון די שולן געלייענט דעם הספד.